

ANALIZA RASTUĆEG GOSPODARSTVA IRSKE

Vučetić, Valentina

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:355653>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

Valentina Vučetić

**ANALIZA RASTUĆEG GOSPODARSTVA
IRSKE**

DIPLOMSKI RAD

Karlovac, 2019.

Valentina Vučetić

ANALIZA RASTUĆEG GOSPODARSTVA IRSKE

DIPLOMSKI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Specijalistički diplomski stručni studij Poslovno upravljanje

Kolegij: Globalna ekonomija i održivi razvoj

Mentor: dr. sc. Branko Wasserbauer prof.v.š.

Matični broj studenta: 0619417006

Karlovac, prosinac, 2019.

PREDGOVOR

Zahvaljujem se svom mentoru, dr. sc. Branku Wasserbaueru prof.v.š., koji je pratio cijeli proces nastajanja ovog diplomskog rada kroz savjete i sugestije.

Također, zahvaljujem se obitelji i prijateljima koji su me pratili na ovom životnom putu.

SAŽETAK

Irsko gospodarstvo jedno je od razvijenijih gospodarstava svijeta. Osim povoljnim ekonomskim događanjima, Irska se ističe i stabilnim socijalnim, demografskim i obrazovnim okruženjem. Tijekom posljednjih trideset godina Irska je doživjela značajnu ekonomsku ekspanziju, ali i veliku krizu nakon koje je uspjela stabilizirati gospodarstvo i ponovno pokrenuti rast i razvoj. Upravo zbog toga, razvojni model ovoga gospodarstva često se na međunarodnoj razini predstavlja kao jedan od uspješnijih te se predlaže kao primjer uspješne prakse ostalim državama svijeta.

Na ekonomski razvoj ove države utjecali su brojni čimbenici. Neki od njih rezultat su napora unutarnjih dionika, dok se neki javljaju kao slučajne prilike i pogodnosti iz okruženja. Ono što je pri tome značajno naglasiti jest uspjeh države da pravovremeno prepozna potencijal rasta te integrira sve snage i prilike s kojima se suočila u proteklom razdoblju, a uvjerljivo to čini i danas.

Neki od osnovnih pokretača ekonomske ekspanzije irskoga gospodarstva, koji se ujedno predstavljaju i kao elementi ovog razvojnog modela su učinkovito privlačenje i usmjeravanje izravnih inozemnih investicija, rasterećenje poreznog sustava s ciljem stvaranja povoljne poduzetničke i investicijske klime, ulaganje u razvoj obrazovnog sustava, unapređenje kvalitete tržišta rada, politika protekcionizma domaćeg izvoza, visoka modernizacija proizvodnje i sektora industrije. Osobito značajnim treba istaknuti i napore vodećih dionika u stvaranju adekvatne infrastrukturne i institucionalne podrške, koja se prilagođava aktualnom stanju i ekonomskim prilikama u državi.

Ključne riječi: Irska, model ekonomskog rasta, izravne inozemne investicije, izvoz, poduzetništvo.

SUMMARY

Ireland economy is one of the most developed and competitive economies in the world. Except favorable economic events, this country stands out with its favorable social, demographic and educational environment. During the last three decades, Ireland has passed through intensive economic expansion and social development. Due that, today its economy development model stands out as one of the most successful examples on the international level.

The economic development of Ireland has been affected by a numerous factors. Some of them are the result of the effective activities of the main stakeholders, while the others can be presented as some random occasions and events from its surrounding. One thing has been considered, the fact that Ireland has successfully recognized all of them implemented in a specific development model.

Some of the main generators of Ireland development are foreign direct investment and its directing in industrial sector, reform of the tax system that is favorable for investors and domestic companies, investments in the educational system, modernization in productivity and rest of the economy, protective policy of the domestic export and so on. All of them are the main components of its development model. It is very important to notice that Ireland has a strong infrastructural and institutional support to its economy and the additional development.

Key words: Ireland, Economic Development Model, Foreign Direct Investment, Export, Entrepreneurship.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Metode i izvori istraživanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. IRSKA.....	3
2.1. Prirodna obilježja	3
2.2. Povijest	4
2.3. Stanovništvo.....	6
2.4. Promet.....	11
2.5. Politički sustav	11
3. ANALIZA GOSPODARSTVA IRSKE OD 2005. DO 2018. GODINE	14
3.1. Bruto domaći proizvod	15
3.1.1. Osobna potrošnja	19
3.1.2. Državna potrošnja	21
3.1.3. Investicije	23
3.1.4. Vanjskotrgovinska razmjena	27
3.2. Bruto domaći proizvod po stanovniku	29
3.3. Inflacija	30
3.4. Nezaposlenost	32
3.5. Mjere ekonomske politike koje su dovele do pada te rasta gospodarstva.....	37
3.6. Utjecaj Brexita	40
4. SASTAVNICE RAZVOJNE POLITIKE IRSKOG GOSPODARSTVA	42
4.1. Mjere gospodarske razvojne politike.....	43
4.2. Fiskalna politika irskoga gospodarstva.....	45
4.3. Socijalno partnerstvo i vanjski čimbenici gospodarskog razvoja Irske	46
5. MOGUĆNOSTI PRIMJENE IRSKOG MODELA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	48
5.1. Hrvatsko gospodarstvo	48
5.2. Smjernice budućeg razvoja Republike Hrvatske.....	50
6. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA	54
POPIS GRAFIKONA	57
POPIS SLIKA	58
POPIS TABLICA	59

1. UVOD

Ovaj rad posvećen je analizi rastućeg gospodarstva Republike Irske. Riječ je o državi koja je članica Europske unije i jedno od razvijenijih gospodarstava ovoga područja. O tome najbolje svjedoče konkretni makroekonomski pokazatelji kao što su bruto domaći proizvod, bruto domaći proizvod po stanovniku, stopa nezaposlenosti te stopa inflacije.

U proteklim razdobljima Irska se suočila s dinamičnim posljedicama i izazovima svjetske ekonomske krize, koji pogađaju sve države Europske unije, ali i šire. Turbulentno razdoblje njezine pojave i ekspanzije obilježeno je negativnim kretanjima makroekonomskim pokazateljima, a što utječe i na socijalne previranja te opće stanje u državi. Unatoč tome, već u prvim razdobljima oporavka, ova država bilježi pozitivne rezultate, što je rezultat ozbiljnih ekonomskih napora.

1.1. Predmet i cilj rada

Cilj rada je istražiti osnovna obilježja Republike Irske. Osim povijesnog razvoja države, te općih značajki, u središte zanimanja postavlja se opće političko, socijalno i ekonomsko okruženje. Pri tome se poseban naglasak postavlja na analizu gospodarstva Republike Irske.

1.2. Metode i izvori istraživanja

Za izvore istraživanja koristila se stručna literatura kao i internetske stranice, odnosno statistički podatci o gospodarstvu Republike Irske.

Prilikom istraživanja problematike rada korištene su metoda analize i sinteze, induktivna metoda, metoda deskripcije, statistička metoda kao i metoda komparacije. Podatci su prikupljeni iz sekundarnih izvora.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. Nakon uvodnog dijela istražuju se odnosna obilježja i značajke u svezi Republike Irske i njezina gospodarstva. Misli se na obilježja kao što su geostrateški položaj, prirodna osnova, povijest, promet i politički sustav. Nakon drugog poglavlja slijedi

poglavlje koje detaljnije analizira gospodarstvo Irske. Analizira makroekonomske pokazatelje, odnosno bruto domaći proizvod, bruto domaći proizvod po stanovniku, stopu inflacije te nezaposlenost. Također, u ovom poglavlju predstavljene su mjere ekonomske politike koje su utjecale na promjene makroekonomskih pokazatelja uz gospodarsku krizu koja je prisustvovala u određenom vremenskom razdoblju.

Četvrto poglavlje obrađuje razvojnu politiku Republike Irske. U petom poglavlju, koji govori o irskom modelu razvoja gospodarstva u Republici Hrvatskoj, analizira se mogućnost implementacije ovog razvojnog modela gospodarstva na primjeru iste i šesto poglavlje zaključuje temu.

2. IRSKA

Republika Irska je država članica Europske unije. Ističe se brojnim specifičnostima koje su uglavnom odraz njezine atrakcijske osnove i komparativnih prednosti, kao značajnog segmenta njezinih prirodnih i kulturnih obilježja, ali i gospodarskog potencijala te mogućnosti. Iako se može pohvaliti brojnim konkurentskim prednostima, treba istaknuti kako je riječ o državi koja ne raspolaže zavidnom i heterogenom resursnom osnovom, no ona postojeća uspješno je valorizirana u ekonomske svrhe. Među ključnim snagama ove države treba istaknuti obalu i more, povoljan geostrateški položaj, pozitivna demografska kretanja i stabilnost političke situacije. Povijesna zbivanja na ovome području bila su vrlo turbulentna, a konkretniji ekonomski zamah Irska doživljava tijekom proteklih trideset godina.

U ovome poglavlju daje se uvod u osnovna obilježja Republike Irske. Ista uvelike doprinose spoznaji njezina gospodarskog potencijala i mogućnosti budućeg rasta. Misli se na analizu prirodnih obilježja, povijesnog razvoja, demografskih, gospodarskih i prometnih obilježja, te analizu političkog sastava i okruženja.

2.1. Prirodna obilježja

Republika Irska je otočna država čija površina iznosi 84 421 m² koja se nalazi na otoku Irska i graniči sa Ujedinjenim Kraljevstvom na zapadnom dijelu.¹ Zapadni dio Irske omeđen je Atlantskim oceanom, a istočni dio Irskim morem. Ukupna duljina irske morske obale iznosi 1 448 km.²

Republika Irska obuhvaća nešto više od 80% teritorija otoka dok preostali dio zauzima Sjeverna Irska. Pretežno je riječ o nizinskom reljefu. Središnji dio zemlje obilježava blago valovita ravnica, koju karakteriziraju brežuljci i nekoliko nižih grebena te mnogobrojne vodene površine jezera, močvare i tresetišta. Gotovo sa svih strana ravnice uz obalu omeđuju gore Wicklow, Donegal i Connemara, a najviši vrh Irske je Carrauntoohill koji doseže 1 041 m.³

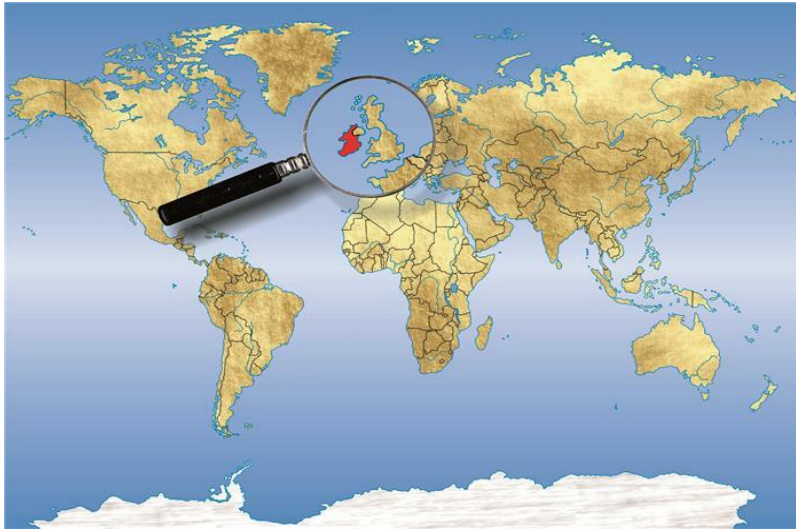
Geografski položaj Republike Irske prikazan je na Slici 2.1.

¹ Enciklopedija (2019) Irska. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27856> (10.09.2019.)

² Proleksis enciklopedija (2019) Irska. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/28250/> (05.07.2019.)

³ Ibid.

Slika 2.1 Geografski položaj Irske

Izvor: Proleksis enciklopedija (2019) Irska. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/28250/> (26.06.2019.)

Zapadna obala vrlo je razvedena i ima mnogobrojne poluotoke, zaljeve te potopljene riječne doline. Na ovome djelu nalaze se i brojni otoci te otočići, dok je istočna obala slabo razvedena i oskudnija ovim prirodnim atrakcijama.

Republiku Irsku karakterizira umjereno hladna i vlažna klima, odnosno oceanska klima koju karakterizira dosta padalina i malo sunčanih dana. Padalina se javljaju tijekom čitave godine, a snijeg je vrlo rijetka pojava.

Nekadašnje prostrane i bogate listopadne šume danas su uglavnom iskrčene te zauzimaju tek oko 5% ukupnog teritorija. Međutim, s obzirom na obilje travnatih površina, ova država nosi naziv „Zeleni otok“. Njihovu opstanku pogoduje vlažna klima, a vrlo je raširena i močvarna vegetacija.⁴

2.2. Povijest

Irska povijest datira još od 7 500 godina p.n.e. Danas postoje materijalni dokazi koji svjedoče o naseljenosti države još u to vrijeme. Oko 6 000 godina p.n.e. država je bila naseljena

⁴ Ibid.

mezolitičkim lovo-sakupljačima, a nakon njih, tijekom 4. stoljeća p.n.e, naseljava se neolitičko stanovništvo. O njihovu prisutstvu u to vrijeme danas svjedoče monumentalne megalitske grobnice Newgrange, Browne's Hill Dolmen i Ossian's Grave.⁵

Za vrijeme vladavine engleskoga kralja Ivana Bez Zemlje uspostavljena je središnja kraljevska uprava nad otokom u Dublinu. Privremeni slom engleske vladavine u Irskoj započeo je 1315. godine invazijom Škotsa. Od polovice 14. st. dolazi do stapanja Iraca i Normana, uzdizanja njihove političke moći i propasti kraljevske vlasti na otoku.⁶

Godine 1585. Irska broji 32 grofovije. Nasilna reformacija utjecala je na pobunu Iraca 1591. godine, koja je završila porazom u bitki kraj Kinsalea 1601. godine. Dovodjenje engleskih i škotskih doseljenika na zaplijenjena imanja pobunjenika imalo je dalekosežne posljedice.⁷

Na suvremeno gospodarstvo Irske uvelike su utjecala zbivanja tijekom 1815. godine, koja su utjecala na tadašnje gospodarske i socijalne teškoće. Srednji sloj građanstva, pretežito katoličke vjere, bio je glavna pokretačka politička snaga. Polovicom 19. stoljeća sukobi su se dalje zaoštravali, a britanski zemljoposjednici nametnuli su razvoj stočarstva pa su seljaci zakupci, napoličari, prisilno napuštali gospodarstva. Osiromašenje stanovništva, bolesti, velika glad narušila su demografsku sliku Irske, kao i socijalne prilike.⁸

Pokret za neovisnost omasovljen je polovicom 19. stoljeća. Smirivanju stanja u državi doprinijele su reforme krajem stoljeća. Od 1870. godine, nakon prvoga britanskog zakona o zaštiti zakupa kojim su ograničene povlastice zemljoposjednika, zemlja je postupno, uz odštetu, počela prelaziti u ruke zakupaca. Uslijedio je pokret Iraca za autonomiju. Godine 1879. stvoren je Irski zemaljski savez, masovna organizacija irskih seljaka zakupaca, koja je nastojala ograničiti samovolju britanskih veleposjednika Nakon Zakona o zemlji 1903. u Irskoj je provedena agrarna reforma kojom su irski zakupci postali vlasnici zakupljene zemlje. Pokret za samostalnost Irske reorganiziran je 1900. godine kao Ujedinjeni irski savez.⁹

⁵ Gerard-Sharp,L., Perry, T. (2007) Irska: vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore. Zagreb: Profil international.

⁶ Ibid.

⁷ Op. cit. pod 1.

⁸ Rančić, N. et al. (2010) Izazovi i pouke irskog gospodarskog razvoja. Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja. Vol. 44. No. 88. Str. 25.

⁹ Ibid, str. 25.

Nakon završetka Prvog svjetskog rata u Irskoj, irski jezik je proglašen službenim, Republika Irska je dobila svoj status republike i oformila granice kakve su danas.¹⁰

Ustavom iz 1937. godine Slobodna Država Irska promijenila je naziv u Republika Irska i jednostrano je proglašena njezina suverenost i neovisnost te uspostavljen položaj predsjednika republike. Od 1949. Irska je neovisna država, a od 1955. članica je UN-a. Godine 1973. Irska je pristupila Europskoj zajednici, zadržala je vojno-političku neutralnost, a potkraj 1999. godine pristupila je programu NATO-a.¹¹

2.3. Stanovništvo

Stanovnici Irske uglavnom su Irci, čak njih 94,7%. S gledišta vjerskih zajednica prevladavaju katolici, njih oko 85%.¹²

Pregled ukupnog broja stanovnika Irske od 2007. do 2018. godine daje se u nastavku (Tablica 2.1.)

Tablica 2.1 Broj stanovnika u Irskoj od 2007. do 2018.

Godina	Broj stanovnika
2007.	4 340 118
2008.	4 457 765
2009.	4 521 322
2010.	4 549 428
2011.	4 570 881
2012.	4 589 287
2013.	4 609 779
2014.	4 637 852
2015.	4 677 627
2016.	4 729 286
2017.	4 784 383
2018.	4 830 392

¹⁰ Op. cit. pod 1.

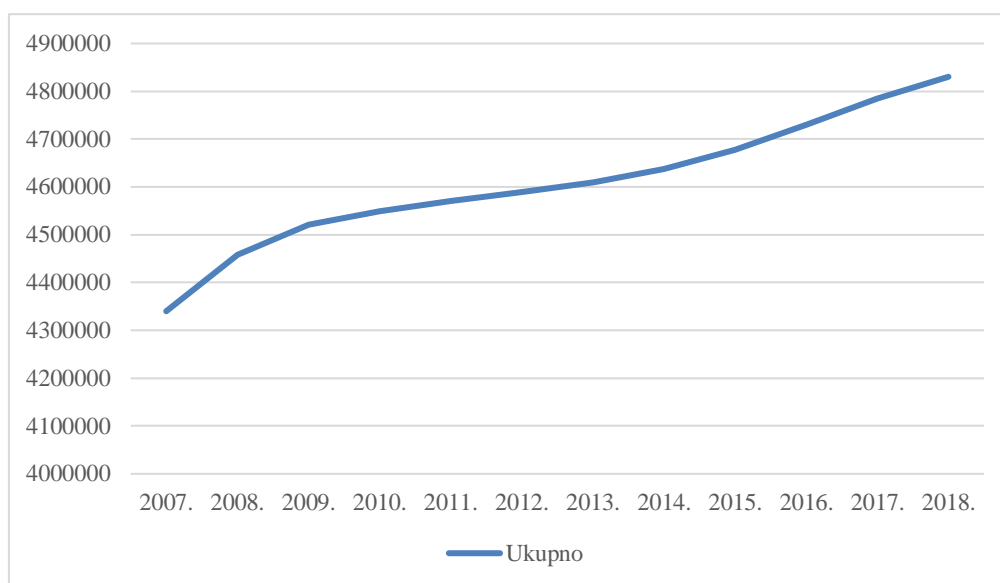
¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Kroz Tablicu 2.1 primjećuje se kako Irska bilježi tendenciju rasta stanovništva, što je prikazano Grafikonom 2.1.

Grafikon 2.1 Ukupan broj stanovnika Irske od 2007. do 2018. godine

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Pregled kretanja stopa nataliteta i stopa mortaliteta daje se u nastavku (Tablica 2.2.).

Tablica 2.2 Prirodni priraštaj Irske (2007.-2018.; %)

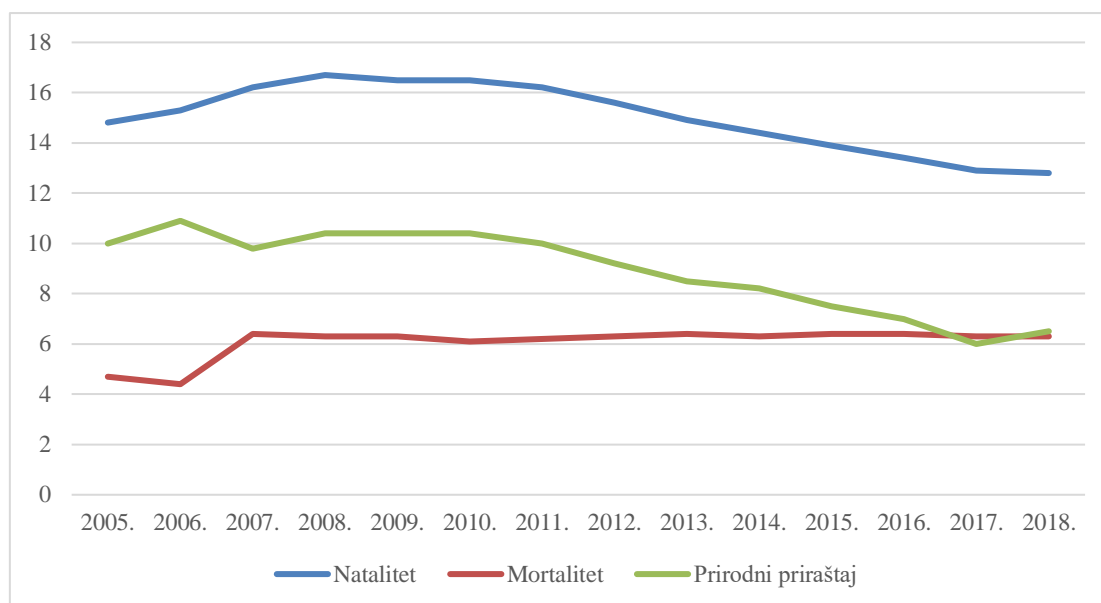
Godina	Natalitet	Mortalitet	Prirodni priraštaj
2005.	14,8	4,7	10
2006.	15,3	4,4	10,9
2007.	16,2	6,4	9,8
2008.	16,7	6,3	10,4
2009.	16,5	6,3	10,4
2010.	16,5	6,1	10,4
2011.	16,2	6,2	10
2012.	15,6	6,3	9,2
2013.	14,9	6,4	8,5
2014.	14,4	6,3	8,2
2015.	13,9	6,4	7,5
2016.	13,4	6,4	7
2017.	12,9	6,3	6
2018.	12,8	6,3	6,5

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Tijekom cijelog razdoblja Irska ima pozitivan prirodni priraštaj, odnosno veće stope nataliteta od mortaliteta. Prirodni priraštaj ima najveće vrijednosti 2006. godine, te od 2008. do 2010. godine, dok nakon 2011. godine kontinuirano opada, sve do 2018. godine.

Prirodni priraštaj 2018. godine iznosi 6,5%.

Grafikon 2.2 Prirodni priraštaj Irske (2007.-2018.; %)

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Stope nataliteta u promatranom razdoblju imaju tendenciju smanjenja, no stope mortaliteta, nemaju značajnije oscilacije, bilježe značajno manje vrijednosti.

Konačni rezultat ovih kretanja je pozitivan i relativno visok prirodni priraštaj, što ukazuje na povoljna demografska kretanja, koja imaju izniman značaj u kontekstu nekog gospodarstva.

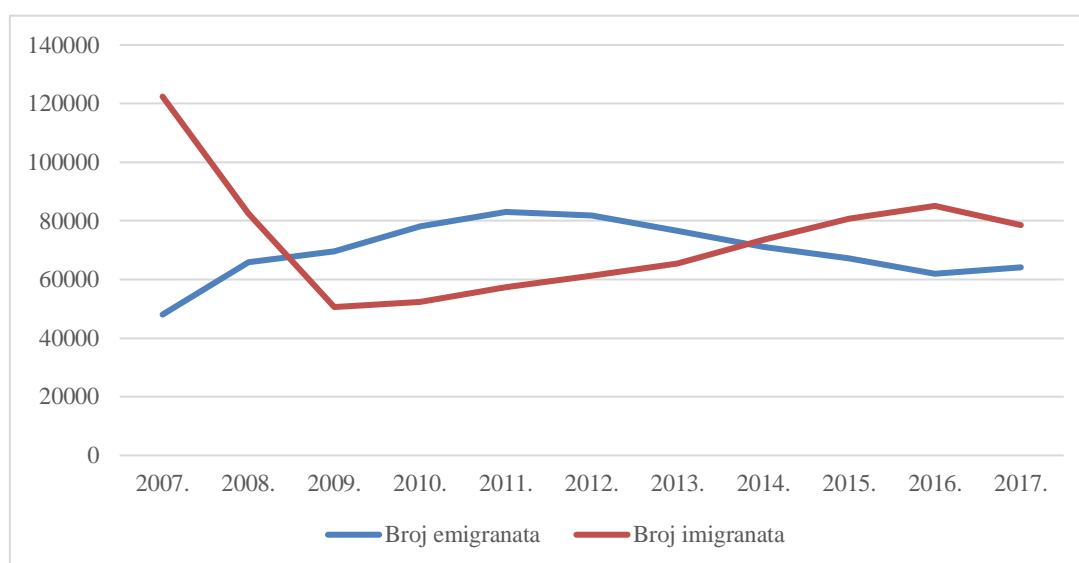
Osim povoljnog prirodnog kretanja stanovništva u Irskoj, rastu ukupnog broja stanovnika pogoduju i migracije. Irska bilježi rast broja useljenog stanovništva (Tablica 2.3.).

Tablica 2.3 Migracije u Irskoj (2007. - 2017.)

Godina	Broj emigranata	Broj imigranata
2007.	48 040	122 415
2008.	65 934	82 592
2009.	69 672	50 604
2010.	78 099	52 339
2011.	83 049	57 292
2012.	81 797	61 324
2013.	76 560	65 539
2014.	71 107	73 519
2015.	67 160	80 792
2016.	62 056	85 185
2017.	64 068	78 499

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Grafikon 2.3 Migracije u Irskoj (2007. - 2017.)

Izvor: Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)

Irska bilježi oscilacije u kontekstu broja imigranata i emigranata. Promjene su zabilježene na primjeru imigranata, koji premašuju broj emigranata tijekom posljednjih nekoliko godina, za razliku od razdoblja između 2009. i 2014. godine. Potreba za uvozom radne snage svjedoči o visokoj razvijenosti ovoga gospodarstva, koje realne potrebe ne uspijeva zadovoljiti domaćom radnom snagom.

2.4. Promet

Irska se ističe povoljnim geostrateškim položajem kojem pogoduje blizina europskog tržišta, a poglavito britanskog, što je generiralo razvoj većih lučkih središta na istočnoj i jugoistočnoj obali.

Dublin je značajno prometno središte. Preko njega se odvija velik dio irske vanjske trgovine. Od ostalih važnijih luka treba navesti Shannon Foynes i Cork. Osim brodskih, često su prsutne trajektne veze. Irska ima 1 040 km unutrašnjih vodenih putova. Željeznička mreža duga je oko 1872 km, a cestovna oko 96 424 km. Međunarodne su zračne luke Dublin, Shannon i Cork.¹³

2.5. Politički sustav

U skladu sa Ustavom koji datira iz 1937. godine, a koji je nadopunjen nekoliko puta u narednim razdobljima, Irska je unitarna, parlamentarna republika s parlamentarnim sustavom vlasti. Na čelu države nalazi se predsjednik republike koji predstavlja vrhovnog zapovjednika njezine vojske.¹⁴

Još su tijekom povijesnih razdoblja politička zbivanja i prilike uvelike determinirale ekonomsku situaciju i potencijal u ovoj državi. Naime, 1932. godine s dolaskom Nacionalističke stranke Fianna Fail na vlast, u ekonomskoj sferi Irske dolazi do tendencije ka postizanju znatnije ekonomske samodostatnosti Irskog gospodarstva. U to vrijeme, uslijed utjecaja tadašnje politike, dolazi do intenziviranja industrijske politike koja je bila utemeljena

¹³ Op. cit. pod 1.

¹⁴ Ibid.

na uvoznj supstituciji (engl. *Import Substitution Industrialization* - ISI) i pod zaštitom carinskih barijera. U poljoprivrednom sektoru ona je provodila detaljnu diverzifikaciju koja se sve manje oslanjala na dotadašnje tržište Velike Britanije. Ovakva politika utjecala je na pozitivno kretanje vodećih makroekonomskih pokazatelja. Primjerice, zabilježen je rast zaposlenosti od 8,6% i ponude od 7,2% u sektoru proizvodnih djelatnosti tijekom petogodišnjeg razdoblja, od 1931. do 1936. godine. Upravo je to posvjedočilo o uspjehu ove politike i pozitivnom utjecaju političkih zbivanja na ekonomski rast.¹⁵

U vrijeme provođenja politike samodostatnosti pojavio se problem veličine domaćeg gospodarstva. Irsko se gospodarstvo pokazalo nedostatno velikim za postojeću strukturu i broj poduzeća, koja nisu uspješno razvijala efikasnu i konkurentnu proizvodnju. Sukladno tome, polovicom 20. stoljeća dolazi do nazadovanja irskog gospodarstva, koje se suočava s ozbiljnim problemima u platnoj bilanci i znatnim usporavanjem proizvodnje, te padom zaposlenosti. Sve to bilo je popraćeno emigracijom velikog udjela radno sposobnog stanovništva. Posljedica navedenoga bilo je intenziviranje potrebe za revidiranjem politike protekcijonizma i politike uvozne supstitucije za ovo malo i destabilizirano gospodarstvo.¹⁶

U to vrijeme ministarstvo financija donosi Program ekonomskog razvoja koji se oslanja na pribavljanje stranog kapitala uz porezne olakšice, ali i smanjivanje carinske zaštite domaćeg gospodarstva. Od 1959. godine do danas osnovno obilježje ekonomskog razvoja Irske je ekonomska liberalizacija, koja je uočljiva u davanju poreznih olakšica izvoznom sektoru, privlačenju stranih direktnih investicija, osobito u proizvodnom sektoru, te stalnom unapređivanju konkurentnosti postojeće industrije kroz subvencioniranje racionalizacije i restrukturiranja, kao i smanjivanje fiskalne presije.¹⁷

Povezanost politike i ekonomije evidentna je i u narednim razdobljima. Samo članstvo Irske u Europskoj uniji, koje nastupa 1973. godine velikim je dijelom rezultat političkih ciljeva i političke situacije u državi. Upravo je ono uvelike pozitivno utjecalo na razinu i dinamiku njezinog gospodarskog razvoja u narednom periodu, a sve do danas.¹⁸

Djelovanje internih i eksternih čimbenika, među kojima su i oni politički, generiralo je preobražaj irskoga gospodarstva, posebice u smislu liberalizacije te otvaranja domaćeg tržišta,

¹⁵ Cassidy, E. (2002) *Measuring Ireland*,: Discerning Values and Beliefs. Dublin: Veritas. Str. 14.

¹⁶ Ibid., str 14.

¹⁷ Op. cit. pod 8., str. 28.

¹⁸ Ibid., str. 29.

uspješnog privlačenja direktnih stranih investicija, postojanja fleksibilnog radnog zakonodavstva i sustava socijalne sigurnosti, visokokvalificirane radne snage kao i socijalnog partnerstva između radnika poslodavaca i vlade. Članstvo Republike Irske u Europskoj uniji omogućilo je uspješnu realizaciju izvozno orijentirane razvojne strategije, o kojoj je bilo riječi, ali i osiguralo mogućnost financiranja inovativnih ideja i razvojnih projekata izdašnim sredstvima iz Europskih razvojnih fondova.¹⁹

¹⁹ Ibid., str 29.

3. ANALIZA GOSPODARSTVA IRSKE OD 2005. DO 2018. GODINE

Irsko gospodarstvo tijekom proteklih trideset godina doživljava dinamičan razvoj, ali i krizu. O uspješnosti irskog modela razvoja svjedoče konkretni pozitivni učinci i činjenica da se isti često na međunarodnoj razini uzima kao jedan od uspješnih modela ekonomskog razvoja.

U kontekstu osnovnih čimbenika ekonomskog razvoja Irske treba istaknuti strategiju privlačenja izravnih inozemnih investicija i njihovo efikasno usmjeravanje prema jačanju industrijskog sektora, politiku protekcionizma, stvaranje povoljne poduzetničke klime koja se očituje uglavnom kroz rasterećenje poreznih obveza te zaštitu i maksimiziranje izvoza. Osim konkretnih ekonomskih aktivnosti moguće je govoriti i o ostalima, kao što su revizija i usklađivanje obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva i ulaganje u visoko obrazovanje, unapređenje uvjeta na tržištu rada.

Gospodarskom rastu i intenzivnom razvoju pogodovala su dovoljna kretanja osnovnih makroekonomskih pokazatelja. Primjerice, početkom 21. stoljeća Irska je imala punu zaposlenost i potrebu za uvozom radne snage. U to vrijeme je čak 55% BDP-a ostvareno na svjetskom tržištu. O konkretnijim kretanjima BDP-a i BDP-a po stanovniku svjedoče podatci u trećem poglavlju rada koje analizira gospodarstvo Republike Irske.

Usluge generiraju najveći udio BDP-a, gotovo 60%. Slijedi industrija s oko 36% te poljoprivreda s tek 4%. Ovi podatci ne čude uzme li se u obzir da tek 13% teritorija države predstavlja obradive površine, na kojima se najviše uzgajaju žitarice, krumpir i ostalo povrće.²⁰

Prirodna bogatstva čine značajne resurse ovoga gospodarstva, posebice nalazišta cinka, bakra, plina, dolomita, gipsa i srebra. U industriji prevladava proizvodnja hrane, pića, odjeće, kemikalija, lijekova, strojeva, vozila, kristalnog stakla i računalne opreme. U uslugama prevladavaju vanjska trgovina i bankarstvo, a značajni su i prihodi od turizma.²¹

²⁰ Eurostat (2019) Gross domestic product at market prices. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en> (20.06.2019.)

²¹ Ibid.

Irska u segmentu vanjske trgovine ostvaruje značajan suficit. Vodeći partneri su zemlje Europske unije i Sjedinjene Američke Države. Osim njih, značajniji partneri su Japan, Rusija i Singapur.²²

Nakon osnovnih podataka u vezi Republike Irske, njezina gospodarstva i stanovništva, u ovome poglavlju pristupa se detaljnijoj analizi njezina gospodarstva pri čemu se razmatraju kretanja vodećih makroekonomskih pokazatelja od 2005. do 2018. godine.

3.1. Bruto domaći proizvod

U ovom se poglavlju analizira kretanje bruto domaćeg proizvoda kao glavnog pokazatelja razvoja nekog gospodarstva. Vrijednosti na primjeru Irske slijede u nastavku (Tablica 3.1.).

Tablica 3.1 Bruto domaći proizvod od 2005. do 2018. godine (mil. EUR-a)

Godina	Bruto domaći proizvod
2005.	170 187
2006.	184 994
2007.	197 202
2008.	187 769
2009.	170 100
2010.	167 721
2011.	171 140
2012.	175 216
2013.	179 922
2014.	195 293
2015.	262 466
2016.	273 238
2017.	296 110
2018.	318 460

²² Ibid.

Izvor: Eurostat (2019) Gross domestic product at market prices. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en> (20.06.2019.)

Danim podacima ukazuje se kako BDP na primjeru Irske ima tendenciju rasta sve do pojave i ekspanzije svjetske ekonomske krize. U razdoblju od 2007. do 2010. godine on imaju tendenciju pada, nakon čega slijedi njihov oporavak. Od 2014. godine do danas BDP bilježi iznimnu tendenciju rasta i premašuju vrijednosti u predkriznom razdoblju.

Irska bilježi dugogodišnji rast BDP-a, koji je narušen samo u godinama pojave i ekspanzije svjetske ekonomske krize. Unatoč dvogodišnjem kriznom razdoblju, ekonomski koncept razvoja osigurao je ubrzani oporavak ovog pokazatelja i dao novi zamah irskom gospodarstvu (Tablica 3.1.).

Na pozitivna kretanja BDP-a i BDP-a po stanovniku Irske utjecala su zbivanja povezana s pro-tržišnim reformama. Od sredine osamdesetih godina prošloga stoljeća, mnoga državna poduzeća su privatizirana, a javni sektor je značajno smanjen, što je dovelo do reduciranja udjela državne potrošnje u BDP-u za oko 20% u odnosu na prethodna razdoblja.

Osim toga, nastupilo je i reduciranje poreza na dobit poduzeća i regulacije poslovanja što je dalo poticaj razvoju poduzetništva u Irskoj, kao ključnog generatora ekonomskog razvoja.

Jednako tako, stope poreza na dohodak su smanjivane, a to je privuklo velik broj inozemnih kompanija, te unaprijedilo investicijski situaciju u Irskoj, ali i ohrabrilo domaće investitore u pokretanju poslovanja. navedeno je u narednim godinama dovelo do gospodarskog rasta, smanjenja nezaposlenosti i povećanja realnih plaća radnika. Posljedica navedenoga bio je rast BDP-a i BDP-a po stanovniku, sve do kriznog razdoblja uzrokovanog svjetskom ekonomskom krizom.²³

U vrijeme kriznog razdoblja u Irskoj je BDP opao za više od 15% u odnosu na najvišu razinu. Osim negativnog kretanja ovog pokazatelja, nastupila su i negativna kretanja svih ostalih, koja bivaju predmetom zanimanja ovog poglavlja.

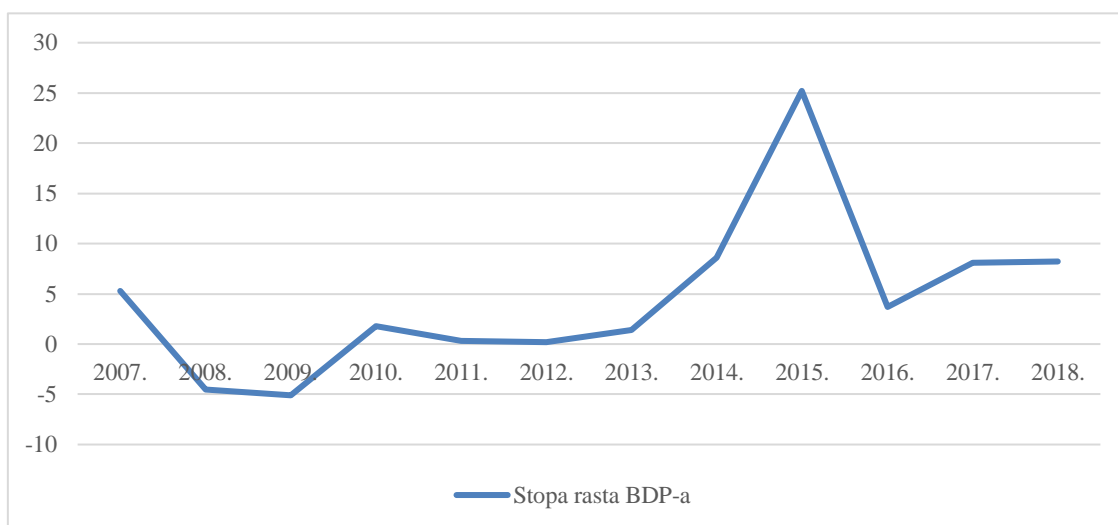
²³ Op. cit pod 8., str. 41.

Tablica 3.2 Stopa rasta realnog bruto domaćeg proizvoda

Godina	Stopa rasta bruto domaćeg proizvoda
2007.	5,3
2008.	-4,5
2009.	-5,1
2010.	1,8
2011.	0,3
2012.	0,2
2013.	1,4
2014.	8,6
2015.	25,2
2016.	3,7
2017.	8,1
2018.	8,2

Izvor: Eurostat (2019) Real GDP growth rate – volume. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1> (08.08.2019.)

Grafikon 3.1. Godišnje stope rasta irskog BDP-a od 2007. do 2018. godine (%)

Izvor: Eurostat (2019) Real GDP growth rate – volume. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1> (08.08.2019.)

Irska bilježi pad BDP-a od 4,5% u 2008. godini i nastavlja ga u 2009. godini kada pad iznosi 5,1%, što se uglavnom veže uz nepovoljna zbivanja na međunarodnoj razini, koja su rezultat pojave i ekspanzije svjetske ekonomske krize.

Provedba politike protekcionizma (zaštite) domaće proizvodnje i izvoza, kao i politika privlačenja te strateškog usmjeravanja izravnih inozemnih investicija utjecala je već u narednim godinama na značajniji rast BDP-a, koji ubrzo premašuje prosjek EU te uvjerljivo konkurira s najrazvijenijim gospodarstvima ove nadnacionalne tvorevine. Daje se zaključiti kako od tada do danas Irska ostvaruje stabilan i kontinuirani rast BDP-a, koji uvelike potvrđuje uspješan razvoj njezina gospodarstva, kao i učinkovitost modela ekonomskog razvoja.

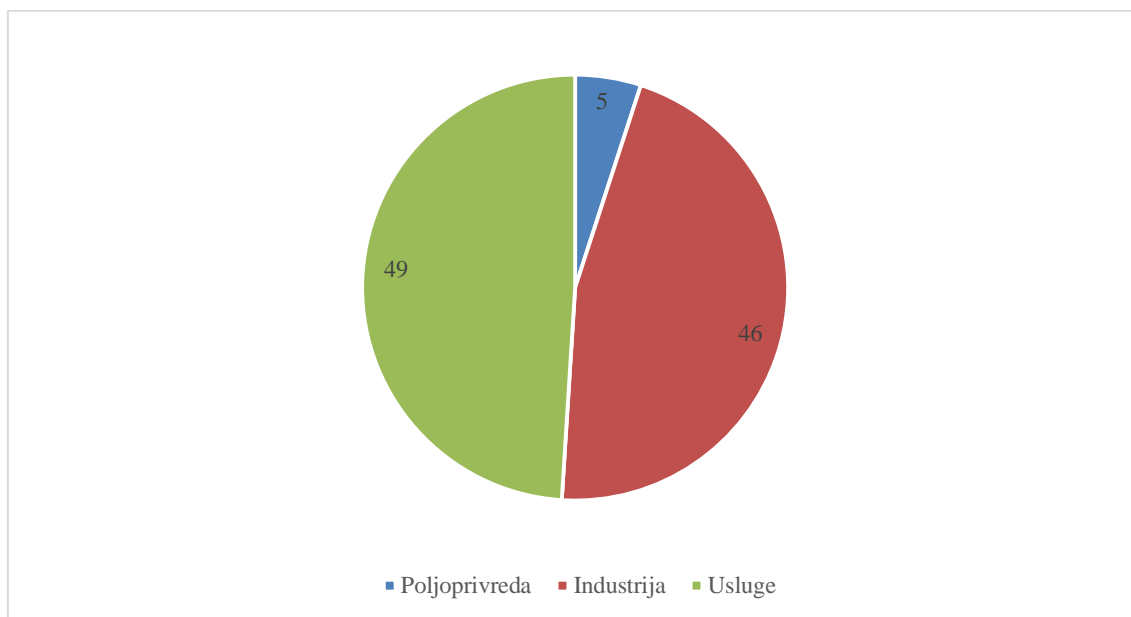
Struktura irskog gospodarstva, mjerena udjelom pojedinih sektora u ukupnom BDP-u predočava se u nastavku (Tablica 3.3.).

Tablica 3.3 Struktura BDP-a 2018. godine (%)

Grana gospodarstva	Udio u BDP-u %
Poljoprivreda	5
Industrija	46
Usluge	49

Izvor: Economy Watch (2019) Ireland Economy Structure. Dostupno na: http://www.economywatch.com/world_economy/ireland/structure-of-economy.html (08.08.2019.)

Grafikon 3.2 Struktura BDP-a 2018. godine (%)

Izvor: Economy Watch (2019) Ireland Economy Structure. Dostupno na: http://www.economywatch.com/world_economy/ireland/structure-of-economy.html (08.08.2019.)

Najveći udio BDP-a Irske ostvaruje se kroz industriju i usluge, odnosno sekundarni i tercijarni sektor. Ovi sektori čine 95% ukupnog BDP-a, dok poljoprivreda, odnosno primarni sektor sudjeluje sa samo 5%. Posebne snage Irska usmjerava prema jačanju njezine industrije, što ukazuje na činjenicu kako je riječ o strateškom sektoru ove države. Glavni proizvodi ovog sektora su željezo, cink, srebro, aluminijski, bakar i ostali metali, a također treba izdvojiti vrlo razvijenu prehrambenu, tekstilnu, kemijsku i računalnu ili informatičku industriju. Vodeći proizvodi primarnog sektora su šećerna repa, krumpir, pšenica, govedina, mlijeko i mliječni proizvodi.²⁴

3.1.1. Osobna potrošnja

U nastavku teksta daje se pregled kretanja osobne potrošnje u Irskoj. Primarno se daju pokazatelji osobne potrošnje u promatranom razdoblju (Tablica 3.4.).

²⁴ Economy Watch (2019.) Ireland Economy Structure. Dostupno na: http://www.economywatch.com/world_economy/ireland/structure-of-economy.html (08.08.2019.).

Tablica 3.4. Osobna potrošnja u Irskoj od 2005. do 2018. godine

Godina	Osobna potrošnja	
	(mil. EUR)	(% BDP)
2005.	72 389	59,9
2006.	79 072	60,4
2007.	86 154	62,4
2008.	86 881	67,5
2009.	77 079	67,9
2010.	75 882	66,4
2011.	75 725	64,6
2012.	76 270	63,1
2013.	77 829	61,9
2014.	80 593	58,9
2015.	84 073	45,4
2016.	88 079	45,6
2017.	90 852	44,0
2018.	94 943	42,8

Izvor: Eurostat (2019) Final consumption expenditure of households by consumption purpose.

Dostupno

na:

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_co3_p3&lang=en

(20.06.2019.)

Ukupna osobna potrošnja ima tendenciju rasta sve do 2009. godine, nakon čega nastupa njezino opadanje sve do 2013. godine. U posljednjim godinama promatranog razdoblja, ona premašuje vrijednost u prvim godinama istoga. Osobna potrošnja iskazana kao udio BDP-a Irske ukazuje uglavnom na opadanje tijekom čitavog razdoblja uz minimalne oscilacije. Djelom je to utjecaj zbivanja svjetske ekonomske krize, a djelom politike države u razdoblju nakon krize, kao i značajnog rasta BDP-a u posljednjim godinama promatranog razdoblja.

U nastavku slijedi prikaz komponenti osobne potrošnje u promatranom razdoblju (Tablica 3.5.).

Tablica 3.5. Najznačajnije komponente osobne potrošnje u Irskoj od 2005. do 2018. godine (%)

Godina	Hrana i bezalk. pića	Alkohol, duhan i duhanski proizvodi	Odjeća i obuća	Režijski troškovi	Namještaj i kućanska oprema	Zdravlje	Obrazovanje
2005.	9,3	6,4	4,9	19,6	6,4	3,2	1,9
2006.	9,2	6,1	4,7	19,5	6,6	3,3	2,2
2007.	9,1	6,0	4,6	20,4	6,5	3,2	2,2
2008.	9,3	5,9	4,4	22,2	6,0	3,5	2,4
2009.	9,7	6,5	4,7	21,6	5,3	4,4	3,2
2010.	9,7	6,2	4,1	21,6	4,5	4,6	3,5
2011.	10,1	6,3	3,9	22,2	4,2	4,7	3,2
2012.	10,5	6,1	4,0	22,4	4,3	5,6	3,1
2013.	10,3	5,6	3,9	22,6	4,3	5,6	3,0
2014.	9,7	5,5	3,9	22,6	4,5	5,0	2,8
2015.	9,5	5,4	4,0	23,2	4,5	5,1	2,7
2016.	9,3	5,3	3,9	23,3	4,2	5,1	2,6
2017.	9,0	5,2	3,9	23,5	4,3	5,1	2,5
2018.	8,7	4,9	3,8	24,3	4,4	5,0	2,4

Izvor: Eurostat (2019) *Final consumption expenditure of households by consumption purpose.*

Dostupno

na:

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_co3_p3&lang=en
(20.06.2019.)

Najveći udio u potrošnji imaju režijski troškovi.

3.1.2. Državna potrošnja

U ovome dijelu poglavlja daje se pregled kretanja osobne potrošnje u Irskoj. Primarno se daju pokazatelji osobne potrošnje u promatranom razdoblju (Tablica 3.6.).

Tablica 3.6. Državna potrošnja u Irskoj od 2005. do 2018. godine

Godina	Državna potrošnja (mil. EUR)	
	(mil. EUR)	(% BDP)
2005.	56 746	33,4
2006.	62 614	33,9
2007.	70 815	35,9
2008.	78 505	41,8
2009.	79 957	47,0
2010.	109 088	65,1
2011.	79 623	46,6
2012.	73 613	42,1
2013.	72 529	40,4
2014.	73 058	37,5
2015.	75 916	29,0
2016.	75 126	27,6
2017.	77 270	26,3
2018.	81 982	25,7

Izvor: Eurostat (2019) General government revenue, expenditure and main aggregates.

Dostupno

na:

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_main&lang=en

(20.06.2019.)

Ukupna državna potrošnja ima tendenciju pada od 2011. godine koja traje i dalje. Slično kao i na primjeru osobne potrošnje, njezin udio u BDP-u ima tendenciju smanjenja u drugoj polovici promatranog razdoblja.

Rast osobne i državne potrošnje tijekom razdoblja prije svjetske ekonomske krize rezultat je intenzivnog rasta BDP-a, o kojem je prethodno bilo riječi, kao i o uzrocima njegova rasta. U razdobljima kada BDP ima tendenciju rasta, raste i mogućnost državne potrošnje.

3.1.3. Investicije

U Tablici 3.7. prikazane su ukupne investicije kao i udio istih u bruto domaćem proizvodu.

Tablica 3.7 Ukupne investicije od 2005. do 2018. godine

Godina	Investicije	
	(mil. EUR)	(% BDP)
2005.	52 060	30,59
2006.	59 346	32,08
2007.	57 188	29,13
2008.	45 064	24,38
2009.	34 020	20,17
2010.	28 512	17,19
2011.	29 093	17,39
2012.	35 043	20,27
2013.	32 385	18,72
2014.	42 964	22,21
2015.	62 991	24,61
2016.	103 502	37,88
2017.	73 198	24,72
2018.	78 181	24,55

Izvor: Quandl (2019) Ireland Total Investment, % of GDP. Dostupno na: https://www.quandl.com/data/ODA/IRL_NID_NGDP-Ireland-Total-Investment-of-GDP (16.10.2019.)

Ukupna ulaganja imaju tendenciju rasta svake godine, no pokazatelji istih u bruto domaćem proizvodu prikazuje kako je u doba ekonomske krize od 2008. pa sve do 2014. godine, vrijednost udjela bila niža. Godine 2014. udio investicija u BDP-u započinje svoj rast do 2017. kada se isti smanjuje.

U Tablici 3.8. prikazane su neto izravne investicije. Zbog oskudnosti podataka prikazano je vremensko razdoblje od 2008. do 2012. godine.

Tablica 3.8. Neto izravne inozemne investicije od 2008. do 2012. godine

Godina	Vrijednost
2008.	-11,2
2009.	18,5
2010.	32,3
2011.	16,9
2012.	35,2

Izvor: Eurostat (2019) EU direct investment flows, breakdown by partner country and economic activity. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_fdi_flow_r2&lang=en (20.06.2019.)

U godini pojave svjetske ekonomske krize Irska ima deficit izravnih inozemnih investicija. To ukazuje na veću vrijednost ove države prema drugim zemljama od primljenih investicija. U svim ostalim godinama ona ima suficit izravnih inozemnih investicija, što znači da više FDI pritječe u državu, nego što ona ulaže.

U pretkriznom razdoblju, kao što je već i istaknuto, u Irskoj je vladalo vrlo povoljno okruženje za investiranje, kako od strane domaćih, tako i inozemnih investitora. Tome je pogodovala sve veća otvorenost gospodarstva, kao i ukidanje te snižavanje brojnih restrikcija i ograničenja. Misli se primjerice na privatizaciju mnogih poduzeća, smanjenje poreza na dobit poduzeća, smanjivanje marginalnih stopa poreza na dohodak i visoku liberalizaciju tržišta.²⁵ Pridodaju li se tome prirodna obilježja ove države, kao i opće političko stanje, očekivan je interes investitora koji dovodi do visokih vrijednosti investicija.

S pojavom svjetske ekonomske krize dolazi do značajnijeg pada ovih investicija, uslijed nastupa ekonomske, političke i socijalne nestabilnosti u zemlji. U narednim godinama zabilježena je stabilizacija njihova salda, točnije evidentan je suficit, koji je djelom uzrokovan mjerama štednje u Irskoj, a djelom povratku sigurnosti i povjerenja investitora u razdoblju oporavka od krize.

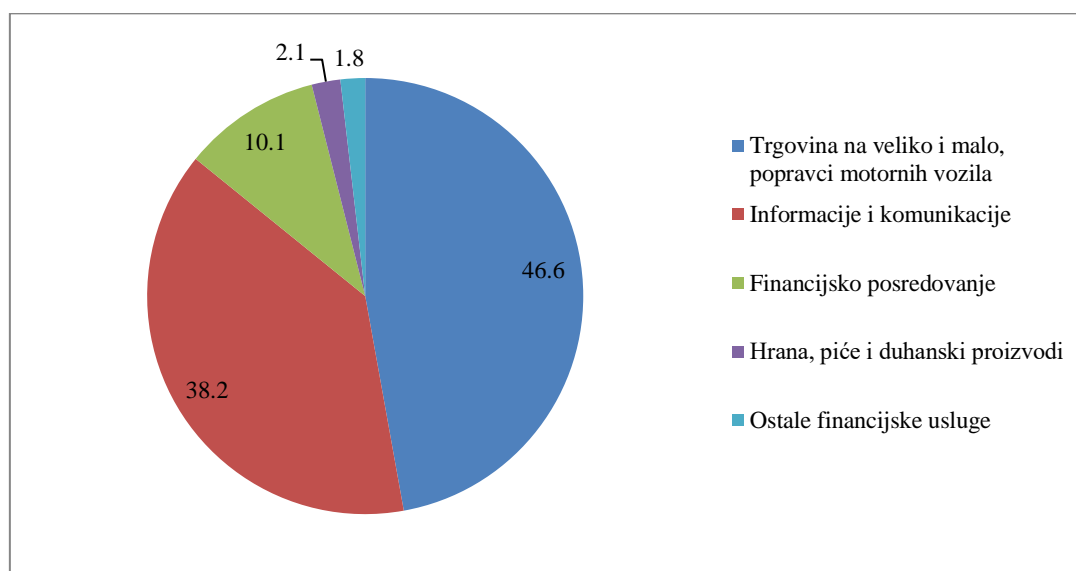
²⁵ Op. cit. pod 8.

Tablica 3.9 Struktura stranih direktnih investicija prema sektorima irskoga gospodarstva u koja se usmjeravaju (%; 2017.)

Sektori	Struktura FDI-a
Trgovina na veliko i malo, popravci motornih vozila	46,6
Informacije i komunikacije	38,2
Financijsko posredovanje	10,1
Hrana, piće i duhanski proizvodi	2,1
Ostale financijske usluge	1,8

Izvor: Santander trade (2019) Ireland: foreign investment. Dostupno na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/ireland/foreign-investment> (08.08.2019.)

Grafikon 3.3 Struktura stranih direktnih investicija prema sektorima irskoga gospodarstva u koja se usmjeravaju (%; 2017.)

Izvor: Santander trade (2019) Ireland: foreign investment. Dostupno na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/ireland/foreign-investment> (08.08.2019.)

Vodeći ulagači u Irsku su Sjedinjene Američke Države, Nizozemska, Luksemburg, Švicarska i Velika Britanija. One čine oko 67% ukupnih izravnih inozemnih investicija u ovu državu.²⁶

Kada je riječ o investicijskoj politici ove države, potrebno je sagledati pozitivne i potencijalne negativne aspekte ulaganja u njezino gospodarstvo. Pozitivni se aspekti manifestiraju kao:²⁷:

- Najnižu stopa poreza na dobit u Europi;
- Postojanje mlade, kvalificirane i višejezične radne snage;
- Konkurentnost gospodarstva;
- Modernu infrastrukturu;
- Vrlo niske stope nezaposlenosti;
- Snažnu i stabilnu domaću potražnju, visoke plaće i životni standard.

Pri odluci o investiranju u ovo gospodarstvo često se razmatraju i određeni nedostaci, koji čine slabosti ovoga gospodarstva. Načelno se misli na visoku ovisnost gospodarstva o gospodarstvu Europske unije, prijetnje Brexita, izloženost malog unutarnjeg tržišta pritiscima troškova rada i osjetljivost bakarskog sektora na šokove.

Kako bi se u praksi prevladali ovi nedostaci, te što uspješnije privukli inozemni investitori, Vlada Irske provodi brojne mjere motiviranja inozemnih ulagača. Ona već godinama aktivno promiče izravna strana ulaganja, a u tu svrhu oformila je atraktivan porezni okvir za strane investitore i ima jednu od najnižih stopa oporezivanja u Europskoj uniji.

Irska Vlada se fokusirala i na međunarodnu konkurentnost Irske potičući kompanije sa stranim ulaganjima da povećaju svoje istraživačke i razvojne aktivnosti te pruže robu i usluge s većom dodanom vrijednošću. Međutim, ekonomska kriza iz 2008. godine kao i najavljeni Brexit znatno su utjecali na atraktivnost zemlje u smislu izravnih stranih ulaganja. Strani ulagači dovode u pitanje dugoročnu snagu irskog gospodarstva. njihovo povjerenje nastoji se opravdati provedbom ulaganja u ambiciozne programe.

²⁶ Santander trade (2019.) Ireland: foreign investment. Dostupno na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/ireland/foreign-investment> (08.08.2019.).

²⁷ Ibid.

3.1.4. Vanjskotrgovinska razmjena

Analiza vrijednosti i kretanja vanjske trgovine Irske daje se u narednoj tablici. Podaci obrađuju vrijednost uvoza, izvoza i neto vrijednost vanjske trgovine (Tablica 3.10.).

Tablica 3.10. Analiza vanjske trgovine Irske (uvoz i izvoz) od 2005. do 2018. godine (mil. eur)

Godina	Izvoz	Uvoz	Saldo
2005.	135 441	116 912	18 529
2006.	146 148	131 267	14 881
2007.	159 305	142 994	16 311
2008.	157 942	141 785	16 157
2009.	158 596	135 676	22 921
2010.	172 797	144 925	27 872
2011.	177 303	145 143	32 160
2012.	183 013	152 399	30 614
2013.	186 244	152 456	33 788
2014.	214 350	179 164	35 185
2015.	320 565	244 886	75 679
2016.	328 235	285 882	42 353
2017.	352 556	263 268	89 287
2018.	383 808	284 355	99 454

Izvor: Eurostat (2019) Export of goods and services in % od GDP. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TET00003> (20.06.2019.)

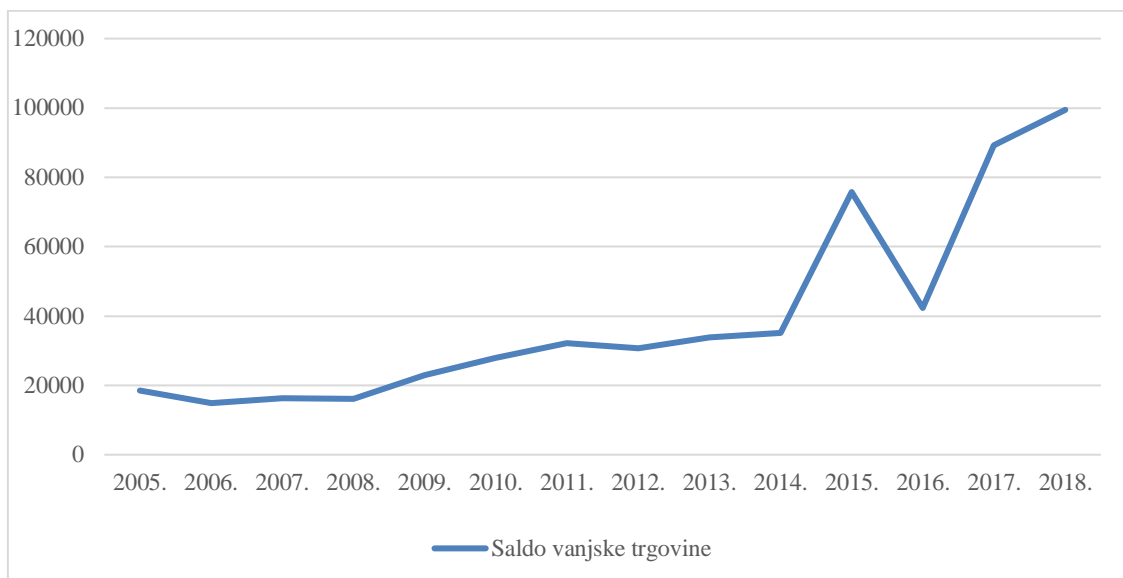
Uvoz i izvoz uglavnom imaju tendenciju rasta u čitavom razdoblju, čak i kriznim godinama. Takvo kretanje ovih pokazatelja utječe na kontinuitet u ostvarenju vanjskotrgovinskog suficita države.

U pretkriznom razdoblju, rast uvoza i izvoza Irske biva potaknut pozitivnim učincima kao što su kupovna moć, rast osobne i državne potrošnje, liberalizacija tržišta, integriranje države u međunarodne tokove, kao i reduciranje poreznih i ostalih opterećenja na ovome teritoriju. Pad uvoza zabilježen je u 2008. i 2009. godini, a rast izvoza samo u 2009. godini, u razdobljima

kada su se najviše osjećali negativni učinci krize. Na pad uvoza djelom je utjecao pad kupovne moći i rast štednje, kao i nepovoljna zbivanja kod vodećih vanjskotrgovinskih partnerima Irske. Pad razine izvoza uzrokovao je propadanje i zatvaranje dijela poduzeća. Zatvaranje domaćih poduzeća bilo je uzrokovano negativnim učincima svjetske ekonomske krize, a ti učinci, uz pozivanje na povećanje štednje građana diljem svijeta, doveli su i do smanjenja kupovne moći, a time i potražnje na međunarodnom tržištu.

U nastavku se daje pregled vanjskotrgovinskog salda Irske u promatranom razdoblju (Grafikon 3.4.).

Grafikon 3.4 Analiza vanjskotrgovinskog salda Irske od 2005. do 2018. godine

Izvor: Eurostat (2019) Export of goods and services in % od GDP. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TET00003> (20.06.2019.)

Irska u vremenskom razdoblju od 2005. do 2018. godine bilježi suficit vanjske trgovine. Značajno veće vrijednosti njezina izvoza od uvoza dobara i usluga rezultat su snažne izvozne orijentacije gospodarstva. Treba naglasiti kako to uvelike utječe na pozitivna kretanja makroekonomskih pokazatelja, a jednako tako potiče ekonomski rast, posebice od 2016. godine do danas.

Daje se istaknuti kako Irska bilježi rast izvozne komponente, što se predočava njegovim iskazom kao udjelom ukupnog BDP-a države. Izniman rast zabilježen je od 2013. godine, nakon razdoblja stagnacije.²⁸

3.2. Bruto domaći proizvod po stanovniku

U nastavku se daje prikaz kretanja BDP-a po stanovniku Irske u promatranom razdoblju (Tablica 3.11.).

Tablica 3.11. Bruto domaći proizvod po stanovniku od 2005. do 2018. godine (EUR)

Godina	BDP per capita (EUR)
2005.	39 400
2006.	40 300
2007.	41 200
2008.	38 500
2009.	36 300
2010.	36 800
2011.	38 000
2012.	37 900
2013.	38 200
2014.	41 300
2015.	51 200
2016.	53 100
2017.	56 400
2018.	59 400

Izvor: Eurostat (2019) Gross domestic product at market prices. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en> (20.06.2019.)

²⁸ Eurostat (2019.) Export of goods and services in % od GDP. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TET00003> (08.08.2019.).

Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika sve do razdoblja svjetske ekonomske krize ima tendenciju rasta, nakon čega je, od 2008. do 2011. godine zabilježen njegov pad. U narednim godinama BDP per capita raste, a krajem promatranog razdoblja premašuje početnu vrijednost od 39 400 EUR promatranog razdoblja od 2005. do 2018. godine iz Tablice 3.13.

3.3. Inflacija

Na kretanje inflacije u Irskoj utjecali su brojni čimbenici, koji su potaknuti zbivanjima na međunarodnoj razini. Naime, kod rasta cijena sirovina i ostalih resursa ključnih za proizvodnju dolazi i do rasta inflacije. Osim toga, rast potražnje generira također intenziviranje inflacije. Najniže, odnosno negativne vrijednosti stopa inflacije zabilježene uglavnom u razdoblju pojave i jačanja svjetske ekonomske krize kada, kao što je i navedeno, dolazi do pada potrošnje, smanjenja izvoza i ostalih negativnih implikacija.

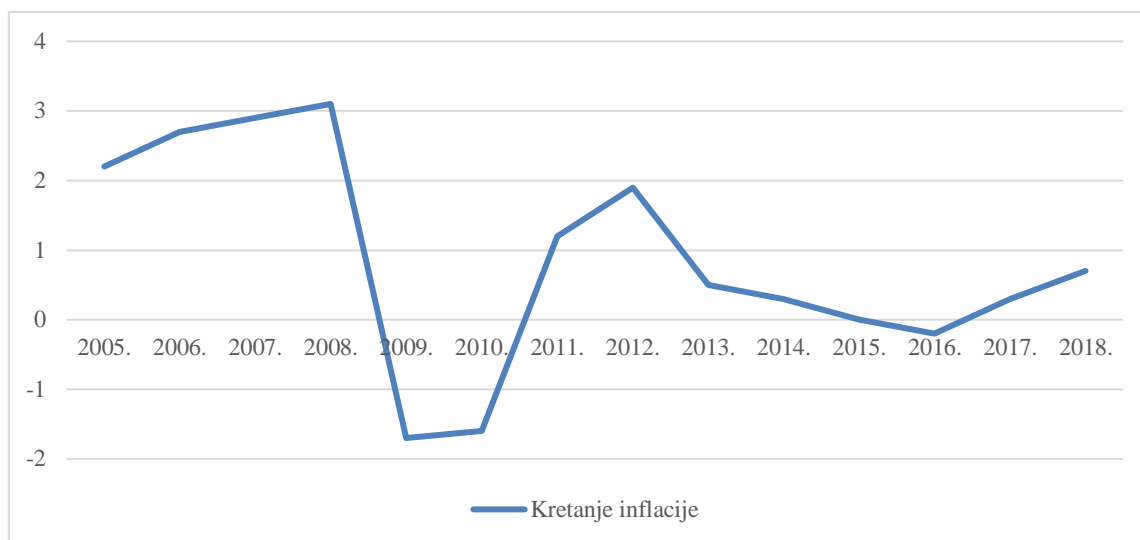
U nastavku slijedi pregled kretanja i vrijednosti stope inflacije (Tablica 3.12.).

Tablica 3.12. Stopa inflacije od 2005. do 2018. godine (%)

Godina	Stopa inflacije
2005.	2,2
2006.	2,7
2007.	2,9
2008.	3,1
2009.	-1,7
2010.	-1,6
2011.	1,2
2012.	1,9
2013.	0,5
2014.	0,3
2015.	0,0
2016.	-0,2
2017.	0,3
2018.	0,7

Izvor: Eurostat (2019) HICP - annual data. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (20.06.2019.)

Grafikon 3.5 Kretanje inflacije od 2005. do 2018. godine

Izvor: Eurostat (2019) HICP - annual data. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (20.06.2019.)

U ovome razdoblju zabilježene su značajnije oscilacije stopa inflacije. Do 2009. godine stope inflacije rastu. Od 2009. do 2010. godine one imaju negativne vrijednosti, a iznose -1,7%, te -1,6%. Tijekom 2011. i 2012. godine zabilježen je rast stopa inflacije, a nakon toga one imaju tendenciju pada sve do 2017. godine.

U posljednjim godinama promatranog razdoblja treba se osvrnuti na kretanje međunarodnih cijena nafte i ostalih sirovina, ali i hrane. Od početka 2016. godine svjetske cijene nafte počele su se oporavljati te postupno kretati oko razine iz prethodne godine.²⁹

Pored cijena nafte, važan utjecaj u oblikovanju indeksa potrošačkih cijena imaju cijene hrane. Svjetske cijene hrane su se početkom 2015. godine počele oporavljati nakon trogodišnjeg pada, a sredinom godine su počele rasti na godišnjoj razini.³⁰

²⁹ Hrvatska gospodarska komora (2017) Inflacija u svim državama članicama EU u siječnju. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/inflacija-u-svim-clanicama-eu-u-sijecnju> (05.07.2019.)

³⁰ Ibid.

Zadržavanje cijena nafte i hrane, uz oporavak međunarodne potražnje dovodi do jačanja inflatornih pritisaka. Dolazi do očekivanog kretanja potrošačkih cijena u zoni blage inflacije.

3.4. Nezaposlenost

U nastavku slijedi kretanje stopa nezaposlenosti u vremenskom razdoblju od 2005. do 2018. godine (Tablica 3.13.).

Tablica 3.13. Stopa nezaposlenosti u dobi od 20 do 64 godine; 2005.-2018. (%)

Godina	Nezaposlenost
2005.	4,6
2006.	4,8
2007.	5,0
2008.	6,8
2009.	12,6
2010.	14,6
2011.	15,4
2012.	15,5
2013.	13,8
2014.	11,9
2015.	10,0
2016.	8,4
2017.	6,7
2018.	5,4

Izvor: Eurostat (2019) Unemployment by sex and age. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en (20.06.2019.)

Na ovakvo kretanja osnovnih pokazatelja tržišta rada utjecali su čimbenici koji se uglavnom osnove na stabilnost poduzetništva, rast otvaranja novih poduzeća u pretkriznom razdoblju i razdoblju oporavka, kada je zabilježen i rast priljeva izravnih inozemnih investicija, koje pokreću nova radna mjesta.

S druge strane, negativna kretanja u kriznom razdoblju posljedica su otpuštanja dijela radne snage uslijed poteškoća u poslovanju, sužavanja javnog sektora, kao i zatvaranja poduzeća. Jedini sektori koji pokazuju dinamiku su farmaceutska industrija i informatičke usluge u kojima je zapošljavanje je vrlo ograničeno.³¹

Udio dugotrajno nezaposlenih (dulje od 12 mjeseci) u ukupno nezaposlenima Irske iznosi oko 37% u 2018. godini i kreće se oko prosjeka Europske unije. Uzme li se u obzir ukupan broj nezaposlenih, riječ je o razmjerno malom broju građana koji su suočeni s ovim problemom.³²

Prema Tablici 3.15. primjećuje se postotak nezaposlenosti u Irskoj koji je u srpnju 2019. iznosio svega 4,6%. Ovaj podatak ukazuje na to kako se Irska nalazi u stanju pune zaposlenosti.

Naime, stanje pune zaposlenosti postiže se u trenutku kada stopa nezaposlenosti iznosi 3% do 5% koja je rezultat frikcijskih i strukturnih kretanja na tržištu rada.

U nastavku se daje pregled strukture nezaposlenih prema dobi (Tablica 3.14.).

Tablica 3.14 Udio nezaposlenih prema dobi

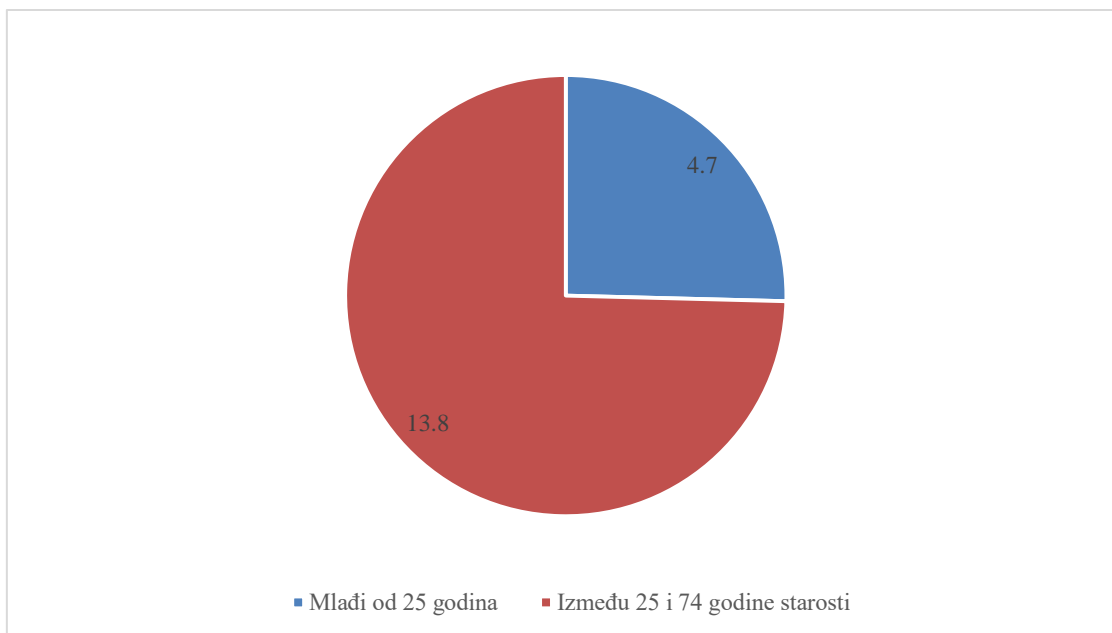
Dob	Postotak nezaposlenih
Mlađi od 25 godina	4,7
Između 25 i 74 godine starosti	13,8

Izvor: Eurostat (2019) Unemployment by sex, age – annual average. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (08.08.2019.)

³¹ Storey, A. (2012) Irska dužnička kriza: korijeni i reakcije. Slobodni filozofski. Dostupno na: <http://slobodnifilozofski.com/2012/02/andy-storey-irska-duznicka-kriza.html> (09.10.2019)

³² Eurostat (2019) Unemployment by sex and age. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en (20.06.2019.).

Grafikon 3.6 Udio nezaposlenih prema dobi u odnosu na ukupan broj radno sposobnih tijekom 2018. godine (%)

Izvor: Eurostat (2019) Unemployment by sex, age – annual average. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (08.08.2019.)

Irska bilježi vrlo niske udjele nezaposlenih u ukupnom broju radno sposobnog i aktivnog stanovništva. Udio nezaposlenih u dobi ispod 25 godina starosti pri tome iznosi 4,7%, dok udio nezaposlenih u dobi između 25 do 74 godine starosti iznosi 13,8%.

Tablica 3.15 Struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja tijekom 2018. godine (%)

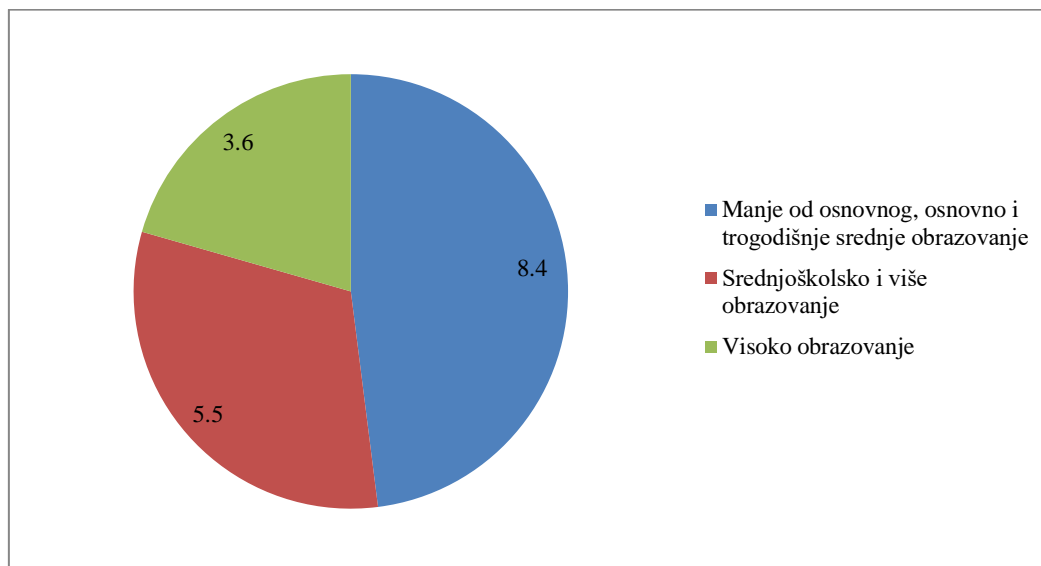
Vrsta obrazovanja	Postotak nezaposlenih
Manje od osnovnog, osnovno i trogodišnje srednje obrazovanje	8,4
Srednjoškolsko i više obrazovanje	5,5
Visoko obrazovanje	3,6

Izvor: Eurostat (2019) Unemployment by sex, age – annual average. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (08.08.2019.)

Grafikonom 3.7. prikazuje se struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja.

Grafikon 3.7 Struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja tijekom 2018. godine

(%)

Izvor: Eurostat (2019) *Unemployment by sex, age – annual average*. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (08.08.2019.)

Republika Irska ima vrlo niske stope nezaposlenosti u svim skupinama nezaposlenih s obzirom na razinu obrazovanja. Pri tome treba primijetiti kako su najniže stope evidentne u skupini nezaposlenih s visokom razinom obrazovanja, a ona razmjerno raste s opadanjem razine istoga.

Prema Tablici 3.15. može se zaključiti kako je kriza uvelike utjecala na povećanje nezaposlenosti u Irskoj. Jednako tako stanje je praćeno smanjenjem udjela zaposlenih. Oporavak se evidentira tek od 2013. godine kada dolazi do blagog rasta ukupne zaposlenosti i smanjenja nezaposlenosti.

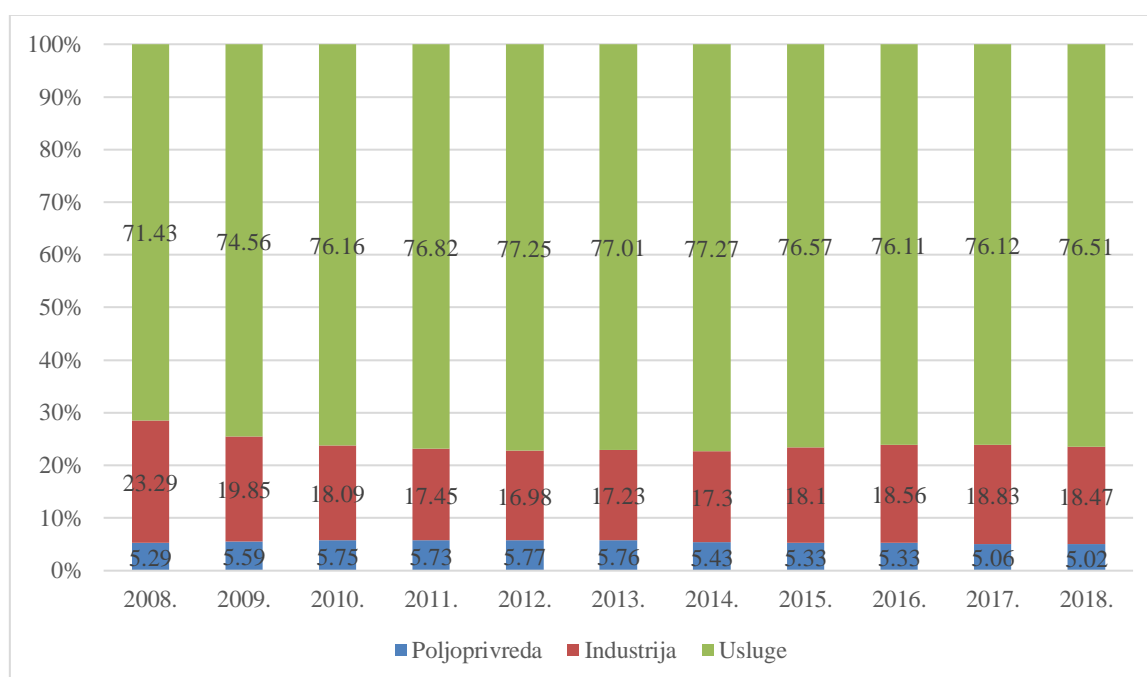
U nastavku slijedi pregled udjela zaposlenih u pojedinim gospodarskim sektorima Irske što je prikazano Tablicom 3.16. te Grafikonom 3.8.

Tablica 3.16 Struktura zaposlenih po sektorima

Godina	Struktura zaposlenih po sektorima %		
	Poljoprivreda	Industrija	Usluge
2008.	5,29	23,29	71,43
2009.	5,59	19,85	74,56
2010.	5,75	18,09	76,16
2011.	5,73	17,45	76,82
2012.	5,77	16,98	77,25
2013.	5,76	17,23	77,01
2014.	5,43	17,3	77,27
2015.	5,33	18,1	76,57
2016.	5,33	18,56	76,11
2017.	5,06	18,83	76,12
2018.	5,02	18,47	76,51

Izvor: Statista (2019) Ireland: Distribution of employment by economic sector from 2008 to 2018. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/377005/employment-by-economic-sector-in-ireland/> (08.08.2019.)

Grafikon 3.8 Struktura zaposlenih u sektorima od 2008. do 2018. godine (%)

Izvor: Statista (2019) Ireland: Distribution of employment by economic sector from 2008 to 2018. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/377005/employment-by-economic-sector-in-ireland/> (08.08.2019.)

Najveći udio ukupno zaposlenih evidentiran je u uslužnom sektoru Irske, a slijedi industrija. Najmanji udio aktivan je u poljoprivredi, tek oko 5%, a primjetno je i kako udio zaposlenih u ovome sektoru ima tendenciju smanjenja.

U industriji, tijekom promatranog razdoblja, udio zaposlenih bilježi oscilacije. Evidentno je smanjenje u razdoblju 2010. do 2012. godine, nakon čega je uslijedio blagi rast.

U kontekstu navedenoga uvjerljivo dominira tercijarni sektor, koji čini i glavninu ukupnog BDP-a ovoga gospodarstva.

3.5. Mjere ekonomske politike koje su dovele do pada te rasta gospodarstva

U razdoblju od 2008. do 2010. godine irsko gospodarstvo suočilo se s brojnim izazovima i ekonomskim problemima, o čemu svjedoči pad osnovnih makroekonomskih pokazatelja ovoga gospodarstva. Nazadovanje irskoga gospodarstva u to vrijeme javlja se kao posljedica niza pogrešaka u kontekstu ekonomskih politika i događaja koji su bili vezani uz poteškoće na tržištu nekretnina, bankarski sustav, smanjenje proizvodnje i utjecaje svjetske ekonomske krize. Zbog pada ekonomske aktivnosti u Irskoj tijekom razdoblja od 2008. do 2010. godine, te zbog rasta nezaposlenosti, nacionalna proizvodnja se vratila se na razinu iz 2000. do kraja 2010. godine. Nadalje, uslijed rastuće ovisnosti javnih financija o porezu na transakcije u sektoru imovine posljednjih godina, teški ekonomski šok imao je ozbiljne posljedice na javne financije. Državno zaduživanje doseglo je do 14% BDP-a u 2009. godini.³³

Najveća skupina stanovništva u 2000. godini bila je u dobi od 20 do 24 godine, a broj umirovljenika bio je nizak zbog velike emigracije tijekom 1930-ih i 1950-ih godina. Irska je doživjela razdoblje demografskog procvata uz nedostatnu podršku infrastrukture, u kontekstu stanova. Osim toga, uslijed procvata ekonomije brojni iseljenici vraćaju se u ovu državu, što predstavlja dodatno opterećenje na javnu i privatnu infrastrukturu. Brz rast prihoda, zajedno s većom dostupnošću financiranja s niskim troškovima kao posljedicom članstva u Ekonomskoj

³³ Bergin, A. et al. (2015) The Irish Fiscal Crisis. Dostupno na: <https://www.esri.ie/system/files?file=media/file-uploads/2015-07/JACB201142.pdf> (19.08.2019.)

i monetarnoj uniji, kao i globalizacijom financijskog sektora, rezultirali su procvatom u građevinarstvu. Od 2003. godine na dalje, stambena ekspanzija doseže neodrživo stanje. Naime, ulaganja u stanovanje dosegla su vrhunac od 14% BDP-a u 2006. godini, što je više nego dvostruko od prosjeka u EU-15. Za razliku od ranijih godina u kojima je rast potaknuo izvoz, stambena ekspanzija pokrenula je gospodarski rast u sljedećim godinama, tako da je razina stvarne proizvodnje porasla znatno iznad potencijala gospodarstva.³⁴

Sljedeći čimbenik koji je negativno utjecao na irsko gospodarstvo odnosio se na neuspjeh financijskog sektora. Kombinacija članstva u EMU i globalizacija financijskih tržišta dovela je do manje zabrinutost zbog deficita u platnoj bilanci nego što je to bio slučaj u prošlosti. Iako su domaće uštede bile dovoljne za financiranje stambenog procvata do otprilike 2003. godine, nakon toga pokazale su se neadekvatnim. Bankarski je sektor financirao navedene potrebe posuđivanjem iznosa u inozemstvu i vraćanjem tih sredstava. Budući da su se inozemna zaduživanja banaka uzimala kratkoročno, a zajmovi za imovinu su dugoročne prirode, bankarski sektor bio je sve više izložen riziku i šoku. Za financiranje stambenih potreba bankarski se sektor značajno zadužio u inozemstvu, a neto strane obveze bankarskog sustava porasle s niskih 10% BDP-a u 2003. godini na čak preko 60% BDP-a do 2007. godine.³⁵

Daje se zaključiti kako je na krizu irskog gospodarstva 2008. godine utjecalo nekoliko čimbenika iz ranijih razdoblja. Konkretno, riječ je o pritiscima na tržištu nekretnina u razdoblju od 2001. do 2007. godine, kao i rizičnom poslovanju bankarskog sektora. Potreba za promjenom unutarnje politike nije bila prepoznata u pravo vrijeme, što je dodatno otežalo tadašnje ekonomsko stanje. Kriza je bila posljedica neuspjeha domaće ekonomske politike u kontekstu loše fiskalne politike tijekom razdoblja od 2001. do 2007. godine, te nepostojanja regulacije financijskog sektora u skladu s rastućom krizom. Političke reforme u posljednjem desetljeću 20. stoljeća imali su ključnu ulogu u izgradnji irske ekonomske krize u razdoblju od 2008. do 2010. godine. Uz pretpostavku odgovarajuće fiskalne politike u to vrijeme bilo je moguće reducirati i otkloniti problem pritisaka na tržištu nekretnina. Konkretnije, odgovarajuća regulacija financijskog sektora mogla je spriječiti financijsku krizu u kontekstu ograničavanja dostupnosti kredita.³⁶

Od financijske krize koja započinje krajem 2008. godine došlo je do dramatičnog smanjenja proizvodnje. Kako bi se otklonili tadašnji problemi te potaknuo ponovni rast irskoga

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

gospodarstva od sredine 2008. godine fiskalna politika doživjela je pooštrevanja. U to vrijeme planirana je prilagodba kumulativnih 10% BDP-a za razdoblje od 2011. do 2014. godine. To je za cilj imalo osigurati stabilizaciju duga do 2013. ili 2014. godine.³⁷

Osnova za reduciranje i otklanjanje kriznog razdoblja u Irskoj, u to vrijeme, odnosila se na spašavanje nesolventnih irskih banaka. u tu svrhu predloženo je povećanje poreza na dohodak i smanjenje usluga, a vlada bila primorana prihvatiti jamčevinu u iznosu od više od 100 milijardi dolara iz EU-a, Međunarodnog monetarnog fonda i zemalja koje nude bilateralnu pomoć. Krajem siječnja 2010. godine usvojen je zakon o financiranju koji je udovoljio zahtjevima MMF-a i EU-a, u svezi povećanja poreza i smanjenja potrošnje, što je za cilj imalo reducirati irski deficit za 20,5 milijardi američkih dolara tijekom sljedeće četiri godine. Potrošnja je u to vrijeme nastavila opadati, a MMF je izvijestio da je Irska ušla u razdoblje skromnog gospodarskog oporavka.³⁸

Oporavak irskoga gospodarstva bio je potaknut petogodišnjom financijskom pomoći MMF-a i EU, kao i odlučnih reformi vlade. Irska je uspješno napustila program financijske pomoći u prosincu 2013. godine. Važan doprinos uspjehu oporavka ovoga gospodarstva očitovao se u značajnim mjerama konsolidacije, složenim reformama javne uprave, kao i snažnim angažmanom u privlačenju i usmjeravanju izravnih inozemnih investicija. Uvedene su i ključne strukturne reforme u svrhu oporavka od spomenute krize. Tadašnji plan irske Vlade odnosio se na intenzivni zamah dizajniranju i provedbi koherentnog skupa reformi tržišta rada. Osim toga, Irska je ojačala institucionalni okvir, novim neovisnim fiskalnim vijećem, fiskalnim pravilima, reformiranom javnom službom zapošljavanja i aktivacijskim politikama, tijelom za stručno osposobljavanje, jačim autoritetom za tržišno natjecanje, novom agencijom radi lakšeg prijenosa znanja i povećanjem transparentnosti i otvorenosti u Vladi.³⁹

Ove reforme imaju dugoročno pozitivan ekonomski utjecaj, koji se osjeća i danas. U to vrijeme, država se snažno orijentirala prema povećanju ekonomske otpornosti kroz uravnoteženi proračunu u strukturalnim uvjetima za smanjenje visokog javnog duga, povećani inkluzivni rast povećanjem sudjelovanja na tržištu rada uz istovremeno smanjenje nezaposlenosti i poboljšanju dugoročnih izgleda za rast putem jačanja produktivnosti, inovativnosti i uspješnosti gospodarstva u privlačenju izravnih inozemnih investicija.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ OECD (2015) OECD Economic Surveys Ireland. Dostupno na: <https://www.oecd.org/eco/surveys/Ireland-2015-overview.pdf> (19.08.2019.)

3.6. Utjecaj Brexita

Godine 2018. kada je Brexit postao aktualan, u Irskoj su nastupila kolebanja u vidu gospodarske i političke nestabilnosti. Naime, Irska je još iz prošlosti gospodarski i politički vezana uz Veliku Britaniju i stoga svaka velika fluktuacija u Velikoj Britaniji ne može zaobići Irsku.

Zbog specifičnog položaja Irske, uskih veza s Velikom Britanijom i ostalih značajki, često se ističe kako je Irska država koja će u slučaju Brexita trpjeti najveće posljedice. U tom se kontekstu naziru ekonomske, ali i one socijalne posljedice. Za Irsku je rast i dalje jak, a glavni kratkoročni učinak je bio putem slabijeg tečaja funte, što je dobro ukoliko se u Velikoj Britaniji kupuje primjerice rabljena pokretnina, ali loše po izvoz.⁴⁰

Pitanje Brexita već je neko vrijeme jedno od aktualnih na području Irske, kao i ostatka Europske unije. Utjecaj Brexita na irsko gospodarstvo očituje se u mnogočemu. Naime, Sjeverna Irska i Irska imaju 275 graničnih prijelaza. U slučaju Brexita oko 500 km granice moglo bi postati novom vanjskom granicom Europske unije. Zbog specifičnog položaja Irske, uskih veza s Velikom Britanijom i ostalih značajki, često se ističe kako je Irska država koja će u slučaju Brexita trpjeti najveće posljedice. U tom se kontekstu naziru ekonomske, ali i one socijalne posljedice.⁴¹

Treba istaknuti kako je Irska usko vezana uz Veliku Britaniju zajedničkom poviješću, isprepletenim gospodarstvima i granicom sa Sjevernom Irskom. Upravo se zbog ovih značajki intenzivno pregovaralo o Brexitu. Poseban interes u tim raspravama bio je usmjeren prema pravnom jamstvu u svezi otvorenja granice između Sjeverne Irske i Republike Irske, na što je u konačnici Velik Britanija i pristala.⁴²

Pretpostavka je da će za ekonomiju Republike Irske Brexit utjecati na negativan način. Posebice se pri tome misli na problematiku utjecaja na trgovinu s Velikom Britanijom, koja čini ujedno i vodećeg gospodarskog partnera ove države. Velika Britanija generira 21% irskog izvoza i

⁴⁰ Irish Times (2019) Brexit – The Facts. Dostupno na: <https://www.irishtimes.com/news/world/brexit/brexit-the-facts> (05.07.2019.)

⁴¹ Hrvatska izvještajna novinska agencija (2018) Irska je pobijedila u bitci za Brexit, ali strahuje za svoje gospodarstvo. Dostupno na: <http://www.glas-slavonije.hr/383093/2/Irska-je-pobijedila-u-bitci-za-Brexit-ali-strahuje-za-svoje-gospodarstvo> (05.07.2019.)

⁴² Ibid.

24% uvoza, dok razmjena s ostalim članicama Europske unije obuhvaća skoro polovicu njezinog ukupnog izvoza i uvoza.⁴³

Godine 2016. trgovinska razmjena između ova sva entiteta iznosila je više od 3,2 milijarde eura ili oko 10% BDP-a Sjeverne Irske, te oko 1% BDP-a Republike Irske. Primjerice, čak se trećina mlijeka koja se proizvodi u Sjevernoj Irskoj obrađuje se u Republici Irskoj, a oko 40% piletine proizvedene na jugu, obrađuje u tvornicama na sjeveru. Jednako tako, Guinness pivo proizvodi se u Dublinu, ali ga se prevozi preko granice za pakiranje prije nego krene u izvoz. Na cijelom otoku postoji jedinstveno tržište električne energije, a za turizam je nadležno jedinstveno upravno tijelo.⁴⁴

U slučaju Brexita Irska zahtijeva optimalno rješavanje kritičnih pitanja. Pri tome navodi:⁴⁵

- Zaštita mirovnog procesa;
- Očuvanje prava na putovanja dogovorena s Velikom Britanijom;
- Minimiziranje ekonomskih posljedica, uglavnom determiniranih pitanjima vanjske trgovine s Velikom Britanijom.

Pretpostavlja se da će ekonomski učinak Brexita biti negativan za Veliku Britaniju, Irsku i za ostatak EU. Najveći utjecaj bit će na primjeru Velike Britanije i Irske, s obzirom da je riječ o značajnim trgovinskim partnerima. Za Veliku Britaniju, svaki trgovinski sporazum postignut nakon Brexita, koji ne uključuje članstvo u EU trgovinskom bloku vjerojatno će biti manje povoljan od dosadašnjih.⁴⁶

U Irskoj i dalje prevladava ekonomski rast, no kratkoročni učinak ovog postupanja manifestira se u slabijem tečaju funte. To dovodi do problema kod izvoza na tržište Velike Britanije. Glavna prijetnja Brexitu proizlazi iz prepreka izvozu u Veliku Britaniju, kao i zbog kašnjenja i viših cijena za uvoznike britanske robe u Irsku. Prognostičari su procijenili da u tvrđoj verziji Brexita, gdje Velika Britanija napušta EU trgovinski blok, irsko gospodarstvo moglo bi biti za 4% do 7% niže u desetljeću.⁴⁷

⁴³ Eurostat (2019) Export of goods and services in % of GDP. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tet00003&plugin=1> (15.09.2019.)

⁴⁴ Europski parlament (2017) Brexit, Irska i pitanje granice. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/eu-affairs/20190627STO55416/top-teme-plenarnog-zasjedanja-izbor-vodocih-ljudi-parlamenta-osnivanje-odbora> (05.07.2019.)

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Op. cit. pod 46.

4. SASTAVNICE RAZVOJNE POLITIKE IRSKOG GOSPODARSTVA

Irska je sve do sredine 80-ih godina prošloga stoljeća bila jedna od najsiromašnijih i gospodarski najnerazvijenijih država Europe. Nakon tog razdoblja uslijedio je ekonomski preokret pa zemlja bilježi intenzivan ekonomski rast. Na napredak utjecao je niz unutarnjih i vanjskih čimbenika, a posebice se izdvajaju liberalizacija i otvaranje tržišta, uspjeh u privlačenju izravnih inozemnih investicija, fleksibilnost radnog zakonodavstva, visoka kvalifikacija i konkurentnost ljudskih potencijala, kao i osnaživanje sustava socijalne zaštite te socijalnog partnerstva. Zamah ekonomskom razvoju Irske dalo je i članstvo u Europskoj uniji, pri čemu je ova država vrlo uspješno iskoristila financijska sredstva Europskih razvojnih fondova.⁴⁸

S obzirom na provedeno istraživanje daje se zaključiti kako je irskom ekonomskom rastu prethodio niz strateških aktivnosti i konkretnih poteza vodećih dionika. Većina njih uglavnom je i danas na snazi, a o budućim izmjenama za sada je teško sa sigurnošću govoriti.

Irska je tijekom proteklih desetljeća nedvojbeno prednjačila u poticanju poslovanja kroz konkurentno oporezivanje poduzeća radi povećanja ulaganja, trgovine, zapošljavanja i poreznih prihoda. S obzirom na ostvarene pozitivne učinke očekivan je daljnju nastavak ovakve porezne politike.

U današnjici, zahvaljujući učinkovitoj strategiji privlačenja izravnih inozemnih investicija, većina američkih kompanija koristi Irsku kao poveznicu sa tržištem Europske unije i drugim međunarodnim tržištima. S obzirom na jednu od najnižih stopa poreza na dobit u EU, vjeruje se da će Irska i u budućnosti ostati jedno od atraktivnijih područja za ova ulaganja.

Članstvom u EU i prihvaćanjem globalizacije te pratećih procesa, Irska je prerasla iz male otočne države s niskom gospodarskom aktivnošću, u visoko konkurentnu zemlju sa životnim standardom koji je među najvišim u svijetu. Danas ona predstavlja konkurentnu poslovnu zajednicu, koja čvrsto podržava poslovni model utemeljen na 12,5% stope poreza na dobit, koja je druga najniža u EU-u, a primjenjuje se na širokoj osnovi. Iako je to temeljna uspješnica Irske, ona je dio višestrukog paketa mjera koji se odnosi i na visoko obrazovanu radnu snagu, sustav suradničkog istraživanja i ostalo.⁴⁹

⁴⁸ Op. Cit. pod 8, str. 24.

⁴⁹ McCoy, D. (2017) Ireland: an economic model of substance. Dostupno na: <https://www.politico.eu/sponsored-content/ireland-an-economic-model-of-substance/> (08.08.2019.)

Treba istaknuti kako Irska prednjači i u kontekstu poreznog kredita za istraživanje i razvoj te prihoda od patenata, što dovodi do većeg broja tvrtki koje pronalaze svoje velike vrijednosti u zemlji. To je rezultiralo time da je Irska, mala otvorena ekonomija od samo manje od 5 milijuna ljudi, postane jednom od najviše globaliziranih trgovina i konkurentnih zemalja svijeta. Prema svjetskim istraživačkim pothvatima u svezi konkurentnosti gospodarstava svijeta, Irska se danas nalazi pri samome vrhu.⁵⁰

Irska također ima jednu od najmlađih i najobrazovanijih radnih snaga na svijetu. Čak 52% građana od 25 do 34 godine starosti ima kvalifikaciju treće razine, odnosno visoku razinu obrazovanja, što je 10 postotnih bodova više od prosjeka industrijski razvijenih zemalja. Irci imaju najbrže rastuće stanovništvo u Europi, a otok bi trebao doseći 10 milijuna ljudi do 2050. godine, a više od polovice stanovništva mlađih od 35 godina.⁵¹

Posebice treba istaknuti kako je Irska danas država koja se može pohvaliti razvijenim industrijskim klasterima. Naime u njoj egzistira 10 najboljih svjetskih tehnoloških tvrtki, 18 najboljih svjetskih farmaceutskih tvrtki, a postojeći sektor hrane i pića je najveći neto izvoznik mliječnih sastojaka, govedine i janjetine u svijetu.⁵²

U okviru ovoga poglavlja daje se prikaz podataka u svezi ekonomskog razvojnog modela na primjeru ove države. Pri tome se analiziraju mjere gospodarske razvojne politike, kao i neki od značajnijih generatora ovoga razvoja.

4.1. Mjere gospodarske razvojne politike

Kao što je već i istaknuto, Irska je tijekom povijesti uglavnom provodila liberalistički pristup vođenja ekonomske politike, koji se zadržao i neko vrijeme nakon njezina osamostaljenja. Nakon osamostaljenja ove države, jedan od temeljnih strateških ciljeva bilo je što uspješnije privlačenje izravnih inozemnih investicija, kao i zaštita vanjske trgovine. Kako bi isto bilo provedivo na što optimalniji način, Irska započinje s provedbom industrijske politike, koja je bila snažno orijentirana prema navedenome cilju. Ove investicije nastojale su se uglavnom usmjeriti prema proizvodnom sektoru, kako bi se ojačala izvozna komponenta irskog gospodarstva, a time i potaknuo snažniji ekonomski rast.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

U razdoblju konkretnijih inozemnih investicija na ovome području prevladavali su motivi visokoobrazovane i konkurentne radne snage te pristup integriranom tržištu Europske unije. Treba posebice istaknuti kako su vodeći ulagači u to vrijeme bile renomirane inozemne multinacionalne kompanije iz sektora elektronike, računarstva i računalne opreme, farmaceutike i financija. One prevladavaju i danas, a irskome gospodarstvu donose niz pozitivnih učinaka, osobito u području unapređenja medicinskih usluga, razvoja istraživačkih modela i koncepata, implementacije inovativnih tehnoloških dostignuća u svakodnevnom poslovanju.

U prvom valu investiranja u Irskoj prevladavala jeftina radna snaga, dok već 30-ak godina kasnije ova država raspolaže visokoobrazovanom, konkurentnom i specijaliziranom radnom snagom. Rezultat je to ozbiljnih napora koji su se usmjerili prema značaju ulaganja u obrazovni sustav, usklađivanju istoga s potrebama nacionalnog gospodarstva, kao i promicanju cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja.

Naime, Irska je još 1967. godine stvorila temeljne pretpostavke kako bi svim zainteresiranim omogućila pristup sekundarnom obrazovanju. Poseban značaj pri tome imala je uspostava Nacionalnih instituta za visoko obrazovanje i Regionalnih tehničkih fakulteta, što je prethodilo stvaranju baze visokog obrazovanja u području prirodnih i biomedicinskih, tehničkih, te ekonomskih znanosti. S početkom 21. stoljeća ova država postaje jednom od vodećih država s obzirom na broj diplomiranih studenata u segmentu znanosti i tehnologije.⁵³

Državno tijelo koje je zaduženo za promicanje i jačanje industrijskog razvoja Irske, IDA (Invest in Ireland), očituje svoj značaj i u iniciranju te provedbi brojnih razvojnih projekata. Oni daju dodanu podršku stabilnom ekonomskom razvoju ove države.⁵⁴

Neke od vodećih agencija koje surađuju s IDA-om su:⁵⁵

- FORFAS, savjetodavna agencija za razvoj industrije, znanosti i tehnologije, koja djeluje kao posrednik između investitora i agencije;
- ENTERPRISE IRELAND agencija koja potiče domaću industriju;
- DIA koja djeluje na privlačenju stranih investicija;
- FORBAIRT agencija koja je ustanovljen 1992. godine kao samostalna agencija koja podupire irska poduzeća u domaćem vlasništvu;

⁵³ Ibid, str. 30.

⁵⁴ Ibid, str. 30.

⁵⁵ Ibid, str. 31.

- IRISH TRAINING AND EMPLOYMENT AUTHORITY, agencija koja pruža potporu pri zapošljavanju i obrazovanju radnika koji traže posao, ali i poslodavcima;
- THE IRISH TRADE BORD – promiče i podupire izvozne aktivnosti poduzeća u irskom vlasništvu.

Ono što je osobito značajno u okviru suradnje je činjenica da se na ovaj način podupire razvoj ostalih gospodarskih sektora i djelatnosti. Rezultat te suradnje je ravnomjeran, snažan i cjeloviti gospodarski razvoj.

Osim navedenih smjerova ekonomske politike Irske, svakako treba istaknuti i koristi koje je država iskoristila stupanjem u Europsku uniju 1973. godine. Sam proces integriranja dao je doprinos brojnim pozitivnim učincima i konkretnim koristima za ovu državu. Neke od koristi u to vrijeme, a čiji se učinci evidentiraju i danas odnose se na financijsku i tehničku pomoć. Posebice treba istaknuti kako je Irskim pristupom Europskom monetarnom sustavu 1979. godine prekinuta dugogodišnja formalna i faktična povezanost irske i britanske funte. To je utjecalo na jaču monetarnu disciplinu, nižu stopu inflacije i maksimizaciju kredibiliteta na strani inozemnih investitora 90-ih godina prošloga stoljeća.⁵⁶

4.2. Fiskalna politika irskoga gospodarstva

Posljednjih godina proteklog stoljeća ostvaren je financijski suficit irskoga gospodarstva, što je bio rezultat značajnog reduciranja vanjskoga duga koji je bio jedan od najnižih na razini Europske unije u to vrijeme. U svrhu privlačenja izravnih inozemnih investicija uvedene su državne subvencije i porezne olakšice. Isto je definirano u okviru konkretne porezne reforme, pri čemu dolazi do uvođenja oslobađanja poduzeća od plaćanja poreza na profit ostvaren izvozom (engl. *Export Sales Relief*).

S obzirom da je navedena praksa bila kritizirana od strane Europske zajednice, 70-ih godina ista se zamjenjuje 10% stopom poreznog opterećenja na dobit, a tijekom devedesetih godina Irska je prilagodila porezni sustav europskim normama uvodeći zajamčenu stopu korporativnog poreza na sve oblike aktivnog prihoda od 12,5%. Unatoč tome, još uvijek su poneki subjekti uživali stopu od 10% do 2010. godine.⁵⁷

⁵⁶ Ibid, str. 32.

⁵⁷ Op. cit. pod 8.

Sukladno navedenome, moguće je istaknuti kako je Irska u ovome razdoblju prakticirala fiskalne poticaje s ciljem privlačenja izravnih inozemnih investicija te njihova usmjeravanja prema jačanju industrije i izvoza. Isto je predstavljalo dominantni segment opće strategije ekonomskog razvoja.

Trenutno se Irska može pohvaliti najbrže rastućim gospodarstvom u EU-u. U 2017. godini BDP je porastao je 8,1 %. S obzirom na to da je Irska domaćin velikom broju stranih tvrtki koje vraćaju profit u svoje zemlje, bruto nacionalni dohodak koji isključuje njihovu zaradu, može biti i bolja mjera ekonomskog rasta za Irsku. No, rast BND-a za 2017. godinu također je bio snažan, 6,6%.⁵⁸

4.3. Socijalno partnerstvo i vanjski čimbenici gospodarskog razvoja Irske

Jedan od važnijih čimbenika irskog gospodarskog uspjeha svakako je irski model socijalnog partnerstva. Riječ je o kompleksnom procesu postizanja i održavanja konsenzusa o socijalnim i ekonomskim ciljevima između radnika, odnosno radničkih sindikata, poslodavaca, udruga poljoprivrednika, predstavnika šire društvene zajednice, neovisnih stručnjaka i vlade. Svi ovi dionici okupljeni su u Nacionalnom ekonomskom i socijalnom vijeću koje je osnovano 1973. godine, a čiji je glavni zadatak bila analiza i izvještavanje parlamenta o strateškim pitanjima gospodarskog razvoja, postizanju socijalne pravednosti i izgradnji strateškog okvira za dijalog vlade i socijalnih partnera.⁵⁹

Osnovne odrednice ovog modela su: ⁶⁰

- Umjerenost u radničkim zahtjevima i rast plaća;
- Stimulativan sustav oporezivanja poduzeća i znatna ulaganja u stručno obrazovanje.

U okviru samoga modela provedeni su brojni programi koji su unaprijedili, potaknuli i jačali ekonomski i socijalni razvoj Irske. Prvi među njima bio je Program za nacionalni oporavak od 1988. do 1990. godine, koji je sklopljen za vrijeme vladavine stranke Fianna Fail između socijalnih partnera.⁶¹

⁵⁸ Coppola, F. (2018) The Irish Central Bank s Fiscal Problem. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/francescoppola/2018/07/29/the-irish-central-banks-fiscal-problem/#70ba0a827e9a> (16.10.2019.)

⁵⁹ Op. cit. pod 44.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

Osnovni ciljevi navedenog programa bili su:⁶²

- Smanjenje javnog duga za 5-7% i stabilizacija proračunskog deficita do 1990. godine;
- Snižavanje stope inflacije i kamatnih stopa;
- Reforma poreznog sustava, uz snižavanje poreza na dohodak;
- Stabiliziranje rasta plaća koji na godišnjoj razini ne bi prelazio 2,5% između 1988. i 1990. godine.

Kroz ovaj program ostvareni su brojni pozitivni učinci koji su se odnosili na unapređenje stabilnosti na tržištu rada, unapređenje općih uvjeta i odnosa između vodećih dionika, stvaranje povoljne klime za gospodarski rast Irske, smanjenje neslaganja i štrajkova te osiguranje umjerenog rasta nadnica.

Pored navedenih učinaka, aktivnosti i konkretnih reformi, za dinamičan razvoj gospodarstva Irske bili su zasluži i neki od vanjskih čimbenika. Misli se na one koji se odvijali izvan područja same države. Daje se konkretizirati kako je osobitu ulogu u tome imala Europska unija, odnosno pozitivni učinci pridruživanja Irske Europskoj uniji.

Osim pristupanja jedinstvenom tržištu Europske unije, treba spomenuti i ulogu Europske unije u pružanju financijske potpore za realizaciju infrastrukturnih i drugih gospodarskih razvojnih projekata. Nastavno navedenome, može se zaključiti kako razvoj irskoga gospodarstva nije bio slučajan. On je podržan internim aktivnostima, ali i nekim eksternim čimbenicima koji su se odvijali u pravom trenutku i dali dodani zamah već započetom razvoju.

⁶² Ibid.

5. MOGUĆNOSTI PRIMJENE IRSKOG MODELA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Tijekom povijesti Hrvatska se suočila s nizom negativnih čimbenika koji su uvelike usporili i onemogućili ekonomski razvoj ove države. Posljedice takvih zbivanja osjećaju se i danas, a aktualna situacija dodatno je otežana negativni učincima nedavne ekonomske krize.

S obzirom na nepovoljno ekonomsko stanje u Hrvatskoj, na političkoj i gospodarskoj razini često se raspravlja o mogućem modelu ekonomskog razvoja ove države koji bi polučio optimalne rezultate. Između ostaloga, postoje i rasprave u svezi implementacije, odnosno provedbe irskog modela ekonomskog razvoja na primjeru ove države.

Svrha poglavlja je istaknuti kako razvojni model irskoga gospodarstva može Hrvatskoj poslužiti tek kao jedan od uzornih primjera uvođenja i provedbi promjena, no isti nije prikladan za implementaciju na razini hrvatskog gospodarstva.

Naime, hrvatskom gospodarstvu prethode brojne promjene i konkretne reforme koje će tek stvoriti osnovne uvjete za implementaciju bilo kakvog razvojnog modela gospodarstva.

5.1. Hrvatsko gospodarstvo

Od osamostaljenja Hrvatske, tijekom posljednjeg desetljeća 20. stoljeća, do danas, još uvijek nije postignut konsenzus o konkretnim smjerovima razvoja njezina gospodarstva. Unatoč postojanju brojnih planova i preporuka vodećih dionika u Hrvatskoj, konkretniji napredak još uvijek nije ostvaren.

Za razliku od irskoga gospodarstva, koje je, kao što je i istaknuto, duži vremenski period vođeno učinkovitom i perspektivnom državnom politikom, hrvatsko gospodarstvo uglavnom je prepušteno slučaju, a konkretniji planovi javljaju se od utjecajem političkih zbivanja, odnosno u predizbornim razdobljima. Neovisno o tome o kojoj je vladi riječ, a koje su obilježile razdoblje njezina razvoja, moguće je istaknuti kako konkretnije promjene još uvijek nisu zaživjele, te kako je jedan od značajnijih događaja tek pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji 2013. godine.⁶³

⁶³ Op. cit. pod 8., str. 42.

Među brojnim razlikama irskog i hrvatskog razvojnog modela nacionalnog gospodarstva, između ostaloga, treba istaknuti:⁶⁴

- Aktivno prisutno načelo ekonomskog liberalizma u Irskoj koje se u praksi redovito korigira i podržava nizom institucija koje služe za ispravljanje tržišnih nesavršenosti;
- Stvaranje konsenzusa o budućem smjeru i ciljevima ekonomskog i općeg društvenog razvoja;
- Politiku protekcionizma u Irskoj, koja je usmjerena zaštiti domaćih poduzeća i izvoza;
- Strateško privlačenje izravnih inozemnih investicija na primjeru Irske;
- Jačanje industrijskog sektora Irske;
- Konkurentnost irskog tržišta rada.

U Hrvatskoj formalno postoje vladine agencije zadužene za promicanje stranih ulaganja i izvoza, te institucionalizirani sustav socijalnog pregovaranja u obliku GSV-a (Gospodarsko-socijalnog vijeća, u kojem sudjeluju predstavnici Vlade, poslodavaca i sindikata).⁶⁵ To je jedna od osnovnih sličnosti ove države s Irskom, no posebice treba naglasiti kako je iznimno evidentna razlika u razini učinkovitosti ovih sustava, na štetu onog hrvatskog.

Hrvatsku i Irsku uglavnom povezuju neka slična obilježja, a misli se na određena povijesna događanja, osobito višestoljetnu stranu dominaciju, gospodarska događanja u kontekstu razdoblja ekstenzivnog razvoja nakon početka industrijske revolucije, te osnovna religijska i demografska obilježja u kontekstu veličine populacije. Na osnovu ovih sličnosti u hrvatskoj praksi raspravlja se o mogućnostima implementacije irskog modela razvoja, no to se smatra neosnovanim.

Čak i u segmentima sličnosti ovih gospodarstava, moguće je govoriti o brojnim razlikama. Primjerice, demografska slika Hrvatske i Irske razlikuje se po mnogočemu. Dok Irsku obilježavaju pozitivna demografska kretanja, a misli se na pozitivan prirodni priraštaj i rast stanovništva, Hrvatska se dugog godina suočava sa sasvim suprotnim trendom. Također, u proteklih nekoliko godina na razini Hrvatske zabilježene su visoke stope iseljavanja, posebice

⁶⁴ Ibid, str. 42.

⁶⁵ Ibid, str. 42.

mladih i obrazovanih, dok Irsku obilježava rast stopa useljavanja mlade, kvalificirane i konkurentne radne snage.

Razlike između ovih država i gospodarstva odražavaju se i kroz raspoloživost prirodnih resursa. Hrvatska je država koja raspolaže vrlo heterogenom prirodnom osnovom, koja čini jednu od njezinih komparativnih prednosti, koja još uvijek biva neadekvatno valorizirana i iskorištena. S druge strane, Irska je relativno oskudna zemlja, po pitanju ovih resursa, ali ostvaruje zavidan ekonomski rast.

Od ostalih razlika treba navesti geografski položaj, kulturne atrakcije, puno drugačiji pristup ekonomskoj politici, razinu tehnološke razvijenosti i inovativnosti. može se konkretizirati kako se osnovni problemi hrvatskog gospodarstva očituju prvenstveno u pasivnosti Vlade i vodećih dionika, nepostojanju adekvatne strategije i njezine provedbe u praksi, kao i nepostojanje aktivnih mjera koje su usmjerene prema unapređenju osnovnih makroekonomskih pokazatelja.⁶⁶

5.2. Smjernice budućeg razvoja Republike Hrvatske

Osnovni zadatci ekonomske politike su visoka stopa rasta, postizanje pune zaposlenosti, monetarna stabilnost, uravnotežena fiskalna politika kao i međunarodna razmjena. Kako bi se postigli navedeni ciljevi potrebno je ostvariti društveni konsenzus te šire socijalno partnerstvo. Naime, radi se o temeljnim reformama koje uključuju i politički konsenzus, a prethode bilo kakvom gospodarskom napretku u Hrvatskoj.⁶⁷

Nastavno navedenome, Hrvatskoj su neophodni uspostava, razvoj i dosljedno funkcioniranje institucija primjerenih tržišnom gospodarstvu i pomoć u razvoju nove konkurentne gospodarske strukture.

Od primarnog značaja je izgraditi državu koja će imati adekvatnu podršku prirodnim institucija koje će podržavati tržišne procese i provoditi prilagodbu institucija i njihova rada aktualnim tržišnim uvjetima. S potrebama gospodarstva potrebno je uskladiti i obrazovni sustav, koji je krajnje neučinkovit i neefikasan. U tom kontekstu treba slijediti iskustvo Irske koje se odnosi

⁶⁶ Ibid, str. 43.

⁶⁷ Ibid, str. 44.

na stvaranje baze visokoobrazovane mlade radne snage, koja će biti konkurenta na europskom i svjetskom tržištu znanjem i cijenom rada.

Prema uzoru na Irsku i njezin model gospodarskog razvoja, moguće je nastojati uspješnije pristupiti procesu privlačenja, a posebice usmjeravanja inozemnih izravnih investicija. Također, Hrvatskoj prethodi i jačanje njezina međunarodnog integriranja, ali i zaštita nacionalnog i kulturnog identiteta. U tom smislu važno je da ona čvrsto promovira i štiti nacionalne gospodarske i socijalne interese, a u tu svrhu maksimalno iskoristi dostupnu financijsku pomoć Europske unije.

U konačnici se daje zaključiti kako Irski model ekonomskog razvoja može poslužiti Hrvatskoj tek kao jedan od uspješnih primjera, kao i smjernica za provedbu određenih reformi. U kontekstu poistovjećivanja Hrvatske s ovom državom, te implementacije njezina razvojnog modela, nerealno je raspravljati.

6. ZAKLJUČAK

Na temelju provedenog istraživanja predmetne problematike rada daje se potvrditi kako je irsko gospodarstvo tijekom proteklih trideset godina doživjelo značajnu ekonomsku ekspanziju. Isto je utjecalo na maksimiziranje konkurentnosti ove države na međunarodnoj razini, a o tome svjedoče konkretni statistički podaci.

Kada se govori o ekonomskom rastu neke zemlje u središte zanimanja prvenstveno se postavljaju vrijednosti i stope rasta bruto domaćeg proizvoda i bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. Ovi pokazatelji odraz su aktivnosti samoga gospodarstva i uvjerljivo svjedoče o gospodarskom rastu zemlje. Na primjeru Irske evidentno je kako su od početka 21. stoljeća, izuzev kratkoročnog kriznog razdoblja koje je rezultat utjecaja svjetske ekonomske krize, vrijednosti ovih pokazatelja imale tendenciju rasta, osobito tijekom proteklih nekoliko godina. Bruto domaći proizvod Irske tijekom proteklih nekoliko godina zabilježio je enormne stope rasta, koje su među najvišima na razini Europske unije.

Rast spomenutih pokazatelja uvelike je rezultat vanjskotrgovinskog suficita, odnosno maksimiziranja proizvodne snage Irske, kao i izvozne komponente. Jednako tako, treba istaknuti i uspjeh države u privlačenju izravnih inozemnih investicija, kao i povećanja broja greenfield investicija, posebice u sektoru industrije. Osim što se time jača proizvodna snaga gospodarstva, dolazi i do razvoja sektora, a time i gospodarstva, kao i brojnih drugih pozitivnih učinaka.

Unapređenje izvozne snage irskoga gospodarstva kao i poduzetničke klime rezultat je niza napora. Osim politike protekcionizma, koja se očituje kroz reduciranje poreznih opterećenja u kontekstu smanjenja stope poreza na dobit, svakako treba istaknuti i zaštitu domaće proizvodnje, kao i privlačenje inozemnih kompanija. Motivi za ulaganjem u ovu državu, pored navedenoga, očituju se i u kvalitetnoj infrastrukturi, raspoloživosti kvalificirane i visoko obrazovne radne snage te ostalim povoljnim čimbenicima, o kojima je već bilo riječi.

Nastavno navedenome, daje se konkretizirati kako je irski model razvoja gospodarstva sačinjen od niza konkretnih ekonomskim i socijalnih mjera, a djelom je uvjetovan i nekim općim pozitivnim činiteljima. U tom kontekstu moguće je govoriti o onim unutarnjim, ali i vanjskim. Primjerice, Irska je država koju duži niz godina obilježavaju pozitivna demografska kretanja, te u kojoj postoji iznimno visok interes za cjeloživotnim i visokim obrazovanjem. Osim toga, s

gledišta vanjskih čimbenika treba se osvrnuti na pozitivna zbivanja na razini Europske unije, kao i koristi od članstva Irske u ovoj nadnacionalnoj tvorevini. Konkretno je riječ o sudjelovanju u unutarnjem tržištu, korištenju mogućnosti financijske pomoći kroz europske fondove i ostalo.

Iako se u hrvatskoj javnosti često raspravlja o potencijalnim mogućnostima implementacije ovoga modela na primjer hrvatskog gospodarstva, čime se nastoje ostvariti podjednaki učinci, isto se smatra neosnovanim. Brojni su razlozi koji potvrđuju navedeno. Naime, iako se Irska i Hrvatska mogu razmatrati kao slične države, ta sličnost uglavnom je rezultat nekolicine obilježja ovih država, a koja pri tome nemaju konkretniji utjecaj na korespondentnost modela na primjeru Hrvatske. Navedene sličnosti očituju se u povoljnom geostrateškom položaju, postojanju određenih prirodnih atrakcija, kao što su more i obala, povijesna zbivanja te ostalo.

Za razliku od Irske, Hrvatska se već duži niz godina suočava s negativnim demografskim kretanjima i visokim stopama iseljavanja, posebice mladih i obrazovanih od 2013. godine do danas. Na razini Irske zabilježen je sasvim suprotan trend te potreba za uvozom inozemne radne snage kako bi se na optimalni način iskoristio realni ekonomski potencijal. Nadalje, Irska ima vrlo stabilno i konkurentno tržište rada, dok se hrvatsko tržište rada suočava s ozbiljnim problemima i visokim troškovima rada, što opterećuje hrvatska poduzeća.

Iako vrlo atraktivna, posebice zbog heterogene resursne osnove, Hrvatska ne provodi još uvijek dosljednu i adekvatnu strategiju privlačenja izravnih inozemnih investicija. Osim toga, one koje se uspješno realiziraju uglavnom se usmjeravaju u nekonkurentne djelatnosti i sektore te je većinom riječ o brownfield investicijama.

Porezni sustav Hrvatske doživio je nekoliko reformi, no još uvijek se ističe kao vrlo kompleksan i opterećujući. Konačni rezultat su nepovoljna poduzetnička i investicijska klima, što dodatno otežava ekonomske prilike. Jednako tako, treba istaknuti kako je Hrvatska država koja se suočava s dugogodišnjim vanjsko trgovinskim deficitom, a situacija je dodatno otežana u razdoblju ekspanzije svjetske ekonomske krize.

Nastavno navedenome, smatra se kako Hrvatskoj prethode brojne promjene i svojevrzne reforme, koje će stvoriti preduvjete poticanja, a naposljetku i jačanja ekonomskog rasta. Ogledni primjer Irske može poslužiti tek kao smjernica i kao niz preporuka na koji način promišljati o dugoročnom ekonomskom razvoju, te kako integrirati pojedine sastavnice ovoga modela.

LITERATURA

Knjige:

- Cassidy, E. (2002.) Measuring Ireland,,: Discerning Values and Beliefs. Dublin: Veritas
- Gerard-Sharp,L., Perry, T. (2007.) Irska: vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore. Zagreb: Profil international

Članci:

- Coppola, F. (2018) The Irish Central Bank s Fiscal Problem. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/francescoppola/2018/07/29/the-irish-central-banks-fiscal-problem/#70ba0a827e9a> (16.10.2019.)
- Rančić, N. et al. (2010) Izazovi i pouke irskog gospodarskog razvoja. Pravniki: časopis za pravna i društvena pitanja. Vol. 44. No. 88. Str. 21.-50.
- Storey, A. (2012) Irska dužnička kriza: korijeni i reakcije. Slobodni filozofski. Dostupno na: <http://slobodnifilozofski.com/2012/02/andy-storey-irska-duznicka-kriza.html> (09.10.2019)

Internet izvori:

- AECOM (2019) Ireland's construction industry grew by 18% in 2017, with continued growth expected in 2018. Dostupno na: <https://www.aecom.com/ie/press-releases/irelands-construction-industry-grew-18-2017-continued-growth-expected-2018/> (15.09.2019.)
- Bergin, A. et al. (2015) The Irish Fiscal Crisis. Dostupno na: <https://www.esri.ie/system/files?file=media/file-uploads/2015-07/JACB201142.pdf> (19.08.2019.)
- Economy Watch (2019) Ireland Economy Structure. Dostupno na: http://www.economywatch.com/world_economy/ireland/structure-of-economy.html (08.08.2019.)
- Enciklopedija (2019) Irska. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27857> (05.07.2019.)

- European Commission (2019) Ireland. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/ireland_hr (15.09.2019.)
- Europski parlament (2017) Brexit, Irska i pitanje granice. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/eu-affairs/20190627STO55416/top-teme-plenarnog-zasjedanja-izbor-vodecih-ljudi-parlamentna-osnivanje-odbora> (05.07.2019.)
- Eurostat (2019) Employment by sex and age. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (20.06.2019.).
- Eurostat (2019) EU direct investment flows, breakdown by partner country and economic activity. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_fdi_flow_r2&lang=en (20.06.2019.)
- Eurostat (2019) GDP and main components. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables> (20.06.2019.)
- Eurostat (2019) General government revenue, expenditure and main aggregates. Dostupno na: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_main&lang=en (20.06.2019.)
- Eurostat (2019) Gross domestic product at market prices. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en> (20.06.2019.)
- Eurostat (2019) HICP - annual data. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/data/database> (20.06.2019.)
- Eurostat (2019) Population. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables> (27.06.2019.)
- Eurostat (2019) Real GDP growth rate – volume. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1> (08.08.2019.)
- Eurostat (2019) Unemployment by sex and age. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en (20.06.2019.)

- Eurostat (2019) Unemployment by sex, age – annual average. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (08.08.2019.)
- Hrvatska gospodarska komora (2017) Inflacija u svim državama članicama EU u siječnju. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/inflacija-u-svim-clanicama-eu-u-sijecnju> (05.07.2019.)
- Hrvatska izvještajna novinska agencija (2018) Irska je pobijedila u bitci za Brexit, ali strahuje za svoje gospodarstvo. Dostupno na: <http://www.glas-slavonije.hr/383093/2/Irska-je-pobijedila-u-bitci-za-Brexit-ali-strahuje-za-svoje-gospodarstvo> (05.07.2019.)
- Irish Times (2019) Brexit – The Facts. Dostupno na: <https://www.irishtimes.com/news/world/brexit/brexit-the-facts> (05.07.2019.)
- Mccoy, D. (2017) Ireland: an economic model of substance. Dostupno na: <https://www.politico.eu/sponsored-content/ireland-an-economic-model-of-substance/> (08.08.2019.)
- OECD (2015) OECD Economic Surveys Ireland. Dostupno na: <https://www.oecd.org/eco/surveys/Ireland-2015-overview.pdf> (19.08.2019.)
- OECD (2018) Revenue Statistics – Ireland. Dostupno na: <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-ireland.pdf> (08.08.2019.)
- Proleksis (2019) Irska. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/28250/> (05.07.2019.)
- Santander trade (2019) Ireland: foreign investment. Dostupno na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/ireland/foreign-investment> (08.08.2019.)
- Statista (2019) Ireland: Distribution of employment by economic sector from 2008 to 2018. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/377005/employment-by-economic-sector-in-ireland/> (08.08.2019.)
- Quandl (2019) Ireland Total Investment, % of GDP. Dostupno na: https://www.quandl.com/data/ODA/IRL_NID_NGDP-Ireland-Total-Investment-of-GDP (16.10.2019.)

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 2.1 Ukupan broj stanovnika Irske od 2007. do 2018. godine	7
Grafikon 2.2 Prirodni priraštaj Irske (2007.-2018.; %)	9
Grafikon 2.3 Migracije u Irskoj (2007. - 2017.)	10
Grafikon 3.1. Godišnje stope rasta irskog BDP-a od 2007. do 2018. godine (%)	17
Grafikon 3.2 Struktura bruto domaćeg proizvoda 2018. godine (%).....	19
Grafikon 3.3 Struktura stranih direktnih investicija prema sektorima irskoga gospodarstva u koja se usmjeravaju (%; 2017.).....	25
Grafikon 3.4 Analiza vanjskotrgovinskog salda Irske 2005.-2018. godine (mil. eur).....	28
Grafikon 3.5 Udio nezaposlenih prema dobi u odnosu na ukupan broj radno sposobnih tijekom 2018. godine (%).....	33
Grafikon 3.6 Struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja tijekom 2018. godine (%)	34
Grafikon 3.7 Struktura zaposlenih u sektorima od 2008. do 2018. godine (%).....	36

POPIS SLIKA

Slika 2.1 Geografski smještaj Irske	4
---	---

POPIS TABLICA

Tablica 2.1 Broj stanovnika u Irskoj od 2007. do 2018.....	6
Tablica 2.2 Prirodni priraštaj Irske (2007.-2018.; %)	8
Tablica 2.3 Migracije u Irskoj (2007. - 2017.).....	10
Tablica 3.1 Bruto domaći proizvod od 2005. do 2018. godine (mil. EUR-a)	15
Tablica 3.2 Stopa rasta realnog bruto domaćeg proizvoda.....	17
Tablica 3.3 Struktura BDP-a 2018. godine (%)	18
Tablica 3.4. Osobna potrošnja u Irskoj od 2005. do 2018. godine	20
Tablica 3.5. Najznačajnije komponente osobne potrošnje u Irskoj od 2005. do 2018. godine (%).....	21
Tablica 3.6. Državna potrošnja u Irskoj od 2005. do 2018. godine	22
Tablica 3.7 Ukupne investicije od 2005. do 2018. godine	23
Tablica 3.8. Neto izravne inozemne investicije od 2008. do 2012. godine	24
Tablica 3.9 Struktura stranih direktnih investicija prema sektorima irskoga gospodarstva u koja se usmjeravaju (%; 2017.).....	25
Tablica 3.10. Analiza vanjske trgovine Irske (uvoz i izvoz) od 2005. do 2018. godine (mil. eur).....	27
Tablica 3.11. Bruto domaći proizvod po stanovniku od 2005. do 2018. godine (EUR).....	29
Tablica 3.12. Stopa inflacije od 2005. do 2018. godine (%)	30
Tablica 3.13. Stopa nezaposlenosti u dobi od 20 do 64 godine; 2005.-2018. (%).....	32
Tablica 3.14 Udio nezaposlenih prema dobi.....	33
Tablica 3.15 Struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja tijekom 2018. godine (%).....	34
Tablica 3.16 Struktura zaposlenih po sektorima	36